Training of the Trainers

in Palliative Care

Module 9
Goal Setting and Advance Care Planning

รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล

Module 9 Goal Setting and Advance Care Planning

รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล

ศูนย์การุณรักษ์ โรงพยาบาลศรีนครินทร์
อาคารสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อนุสรณ์ ชั้น 18
คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 40002
www.karunruk.com e-mail: palliativecare@kku.ac.th
Tel. 043-366656-7 Fax: 043-366657

ศูนย์การุณรักษ์ โรงพยาบาลศรีนครินทร์
อาคารสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อนุสรณ์ ชั้น 18
คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 40002
www.karunruk.com e-mail: palliativecare@kku.ac.th
Tel. 043-366656-7 Fax: 043-366657

Module 9 Goal Setting and Advance Care Planning

รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล

Training of the Trainers

in Palliative Care

Module 9

Goal Setting and Advance Care Planning

รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล

ศูนย์การุณรักษ์
Karunruk Palliative Care Center

สสส.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

Training of the Trainers

in Palliative Care

Module 9
Goal Setting and Advance Care Planning

รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล

ศูนย์การุณรักษ์
Karunruk
Palliative
Care Center

Training of the Trainers

in Palliative Care

Module 9
Goal Setting and Advance Care Planning

รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล

Training of the Trainers in Palliative Care

บรรณาธิการ รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล ผศ.นภา หลิมรัตน์

ออกแบบปก อลงกรณ์ สุนทร

ออกแบบรูปเล่ม วรรณนิสา ลาภทวี

พิมพ์ที่ หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา โทร. 043-328589-91

พิมพ์ครั้งที่ 1 กุมภาพันธ์ 2560 (จำนวน 1,000 เล่ม)

จัดทำและเผยแพร่โดย

ศูนย์การุณรักษ์ โรงพยาบาลศรีนครินทร์

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โทรศัพท์ 043-366656

(สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537)

คำนำ

ปัจจุบันนี้โรคที่เป็นภาวะคุกคามต่อระบบสุขภาพของทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยคือโรคเรื้อรัง ได้แก่ โรคมะเร็ง ไตวาย หัวใจวาย โรคปอดเรื้อรัง เป็นต้น โรคดังกล่าวต้องการการรักษาอย่างยาวนาน และเมื่อโรคเข้าสู่ระยะท้ายผู้ป่วยจะทุกข์ทรมานจากตัวโรค และครอบครัวต้องรับภาระอย่างหนักหน่วง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาแบบประคับประคอง นอกจากนี้ประชากรทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยมีอายุขัยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เนื่องจากวิทยาการทางการแพทย์ที่ดีขึ้น มีการค้นพบการรักษาและยาที่สามารถรักษาหรือป้องกันโรคต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้ประเทศทั่วโลกก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ผู้สูงอายุมักมีโรคประจำตัวเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัวด้วย เพราะฉะนั้นผู้สูงอายุจำนวนมากมิได้มีสุขภาพดีแต่มักป่วยด้วยโรคเรื้อรังและจำนวนมากเมื่อถึงระยะเวลาหนึ่งก็ล้วนต้องการการดูแลแบบประคับประคอง ในขณะที่มีข้อจำกัดคือจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความรู้และทักษะในการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองมีจำนวนน้อย ดังนั้นการเพิ่มจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ให้มีความรู้และทักษะในการให้การดูแลแบบประคับประคองจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะส่งผลให้ผู้ป่วยที่ต้องการการบริการดังกล่าวสามารถได้รับการบริการเป็นอย่างดี

ชุดรายวิชาที่จัดทำขึ้นนี้ต้องการตอบสนองต่อความจำเป็นเร่งด่วนดังกล่าวข้างต้น โดยชุดรายวิชานี้ใช้เป็นสื่อประกอบการอบรม “Training of the Trainers (TOT) in Palliative Care” ชุดรายวิชานี้ประกอบด้วยชุดรายวิชาย่อย 9 เรื่องซึ่งเป็นเนื้อหาโดยตรงเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง โดยมีสื่อการสอนพร้อมใช้คือ PowerPoint presentation ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมสามารถเลือกเนื้อหาเพื่อนำไปสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบท นอกจากนี้ยังมีรายวิชาย่อยเรื่องพื้นฐานการสอน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการสอน

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าชุดรายวิชานี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการอบรมและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางและสื่อในการสอนได้เป็นอย่างดี เพื่อเพิ่มศักยภาพของทีมสุขภาพในการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง ส่งผลให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ และสามารถจากไปอย่างไม่ทุกข์ทรมานในวาระสุดท้าย

(แพทย์หญิงศรีเวียง ไพโรจน์กุล)

กุมภาพันธ์ 2560

ผู้นิพนธ์และรวบรวม

รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล

การศึกษา :

- แพทยศาสตรบัณฑิต คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล
- วุฒิบัตรผู้มีความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม สาขากุมารเวชศาสตร์
- Certificate Pediatric Respiratory Medicine, Edinburge
- ประกาศนียบัตรแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม เฉพาะทางสาขากุมารเวชศาสตร์ สาขาโรคระบบหายใจ
- ประกาศนียบัตรแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม เฉพาะทางสาขากุมารเวชศาสตร์ สาขาโรคภูมิแพ้และอิมมูโนวิทยา
- Certificate in Palliative care, Flinders University

การทำงาน/ตำแหน่ง :

- หัวหน้าศูนย์การุณรักษ์ (Palliative Care Center) โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- Adjunct Associate Professor, Department of Pediatrics, Case Western Reserve University, USA.
- Committee : Child Health in Humanitarian Emergencies, International Pediatric Association
- นายกสมาคมบริบาลผู้ป่วยระยะท้าย
- Committee: Asia Pacific Hospice Palliative Care Network.

สารบัญ

Module 9 Goal Setting and Advance Care Planning....1
ภาพรวมรายวิชา 1
สาระสำคัญ....1
วัตถุประสงค์....1
ขอบเขตรายวิชา 2
แผนการสอนเรื่อง “Goal setting and advance care planning” 3
สื่อการสอนพร้อมคำอธิบาย....6
Key References 54
บทความเรื่อง การวางแผนการดูแลล่วงหน้าและการทำเอกสารแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต.... 55
คำถามเพื่อค้นหาเป้าหมายการดูแลในผู้ป่วย end-of-life.... 72
แบบฝึกหัดการใช้คำถามเพื่อช่วยในการวางเป้าหมายการดูแล 73
แบบบันทึกการสังเกตการณ์การให้คำปรึกษา.... 74
บทบาทสมมุติ 76
ข้อสอบ 78

Module 9
Goal Setting and Advance Care Planning

ภาพรวมรายวิชา

รายวิชานี้ให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายการดูแลและการวางแผนดูแลล่วงหน้า ในผู้ป่วยระยะท้าย

สาระสำคัญ

ผู้ป่วยระยะท้ายจำเป็นต้องมีการเตรียมตัว กำหนดเป้าหมายการดูแล และวางแผนการดูแลในระยะสุดท้ายของชีวิตตามแนวทางที่ตัวเองต้องการ และแจ้งให้ทราบล่วงหน้าหรือทำเป็นหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาในวาระสุดท้ายของชีวิต

การกำหนดเป้าหมายการดูแล และการวางแผนการดูแลล่วงหน้าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ผู้ป่วยแต่ละคนมีความต้องการและการมองเห็นคุณค่าต่างกัน เป้าหมายการดูแลของแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันด้วย ทีมดูแลประคับประคองมีหน้าที่ช่วยผู้ป่วยวางเป้าหมายการดูแลและวางแผนการดูแลล่วงหน้า การสื่อสารที่ดีเป็นหัวใจสำคัญ

วัตถุประสงค์

หลังจบการเรียนรู้ในรายวิชานี้ ผู้รับการอบรมสามารถ:

1. บอกความแตกต่างของเป้าหมายการดูแลของผู้ป่วยระยะท้าย เป้าหมายการดูแลเปลี่ยนไปตามสภาวะของของโรค
2. เทคนิคการสื่อสารที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมในการวางเป้าหมายการดูแล
3. บอกขั้นตอนการพูดคุยเพื่อกำหนดเป้าหมายการดูแลได้
4. อธิบายความหมายของการวางแผนดูแลล่วงหน้าและบอกความแตกต่างระหว่างการวางแผนล่วงหน้าและหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต
5. อธิบายความสำคัญและประโยชน์ของการวางแผนดูแลล่วงหน้าในผู้ป่วยระยะท้าย
6. อธิบายหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต
7. บอกขั้นตอนการทำแผนการดูแลล่วงหน้ากับผู้ป่วยและครอบครัว
8. มีทักษะในการสื่อสารเรื่องการกำหนดเป้าหมายการดูแลและการวางแผนการดูแลล่วงหน้ากับผู้ป่วยระยะท้ายโดยผ่านการเล่นบทบาทสมมุติ

Module 9
Goal Setting and Advance Care Planning

ขอบเขตรายวิชา

1. การกำหนดเป้าหมายการดูแล (Goal of care)
   1.1 เป้าหมายการดูแลในผู้ป่วยระยะท้ายของผู้ป่วยแต่ละคนแตกต่างกัน ตามการมองเห็นคุณค่าของผู้ป่วย
   1.2 เป้าหมายอาจเปลี่ยนแปลงตามสภาวะโรค
2. การสื่อสารของแพทย์เพื่อกำหนดเป้าหมายการดูแลกับผู้ป่วยและครอบครัว
   2.1 ขั้นตอนการสื่อสารเพื่อกำหนดเป้าหมายการดูแล
   2.2 เทคนิกการสื่อสารเพื่อช่วยผู้ป่วยกำหนดเป้าหมายการดูแล
3. การทำแผนการดูแลล่วงหน้า (Advance care planning) และเอกสารแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต (Advance directive)
   3.1 ความหมายของการทำแผนการดูแลล่วงหน้า
   3.2 ประโยชน์ของการทำแผนดูแลล่วงหน้า
   3.3 เอกสารแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต ตามมาตรา 12 ในพรบ.สุขภาพ
   3.4 ขั้นตอนการทำแผนดูแลล่วงหน้าและการทำเอกสารแสดงเจตนามาตรา 12

Module 9
Goal Setting and Advance Care Planning

แผนการสอนเรื่อง “Goal setting and advance care planning”

ผู้เรียน แพทย์/พยาบาลที่มีพื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลประคับประคองระดับต้น

ผู้สอน แพทย์/พยาบาลที่ผ่านการอบรมหลักสูตรระยะกลาง (BCCPM & BCCPN)

เวลาสอน 2 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์ เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน ผู้เรียนสามารถ

1. บอกความแตกต่างของเป้าหมายการดูแลของผู้ป่วยระยะท้าย เป้าหมายการดูแลเปลี่ยนไปตามสภาวะของของโรค
2. เทคนิคการสื่อสารที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมในการวางเป้าหมายการดูแล
3. บอกขั้นตอนการพูดคุยเพื่อกำหนดเป้าหมายการดูแลได้
4. อธิบายความหมายของการวางแผนดูแลล่วงหน้าและบอกความแตกต่างระหว่างการวางแผนล่วงหน้าและหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต
5. อธิบายความสำคัญและประโยชน์ของการวางแผนดูแลล่วงหน้าในผู้ป่วยระยะท้าย
6. อธิบายหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต
7. ขั้นตอนการทำแผนการดูแลล่วงหน้ากับผู้ป่วยและครอบครัว
8. มีทักษะในการสื่อสารเรื่องการกำหนดเป้าหมายการดูแลและวางแผนการดูแลล่วงหน้ากับผู้ป่วยระยะท้ายโดยผ่านการเล่นบทบาทสมมุติ

วัตถุประสงค์	เนื้อหา	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน	การประเมินชั้นเรียน	สื่อ	เวลา (นาที)
1. บอกความแตกต่างของเป้าหมายการดูแลของผู้ป่วยระยะท้าย เป้าหมายการดูแลเปลี่ยนไปตามสภาวะของของโรค	ผู้ป่วยแต่ละคนมีการเห็นคุณค่าต่างกัน และเป้าหมายการดูแลเปลี่ยนแปลงไปตามสมรรถนะของผู้ป่วย	- บรรยายโดยการยกตัวอย่างผู้ป่วย - ให้ผู้เข้ารับการอบรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์	มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยการตอบคำถาม แลกเปลี่ยนประสบการณ์	- สังเกตการมีส่วนร่วมในการตอบคำถามและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์	- ppt. presentation - Handout	10 นาที

วัตถุประสงค์	เนื้อหา	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน	การประเมินชั้นเรียน	สื่อ	เวลา (นาที)
2. สามารถบอกเทคนิคการสื่อสารที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมในการวางเป้าหมายการดูแล	การเริ่มการสนทนาโดยเริ่มด้วยการพูดถึงวิธีการรักษาแทนที่จะเริ่มด้วยเป้าหมายการดูแล	ยกตัวอย่างการสนทนาด้วยคำพูดที่ไม่เหมาะสมที่ทำให้ไม่สามารถได้เป้าหมายการดูแลที่เหมาะสม และตัวอย่างคำพูดที่ส่งเสริมการสื่อสาร		- สังเกตการมีส่วนร่วมในการตอบคำถามและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์	- ppt. presentation - Handout	5
3. บอกขั้นตอนการพูดคุยเพื่อกำหนดเป้าหมายการดูแลที่มีประสิทธิภาพได้อย่างถูกต้อง	7 ขั้นตอนในการสื่อสาร เพื่อกำหนดเป้าหมายการดูแล	บรรยายโดยการบอกขั้นตอนและยกตัวอย่างคำพูดที่ควรสื่อสารกับผู้ป่วยเพื่อวางเป้าหมายการดูแล	มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยการตอบคำถามในระหว่างการฟังบรรยาย	ประเมินการเรียนรู้ผ่านคำตอบที่ตอบว่าถูกต้องหรือต้องการการอธิบายเพิ่มเติมเพื่อความชัดเจนหรือไม่	- ppt. presentation - Handout	15 นาที
4. อธิบายความหมายของการวางแผนดูแลล่วงหน้าและบอกความแตกต่างระหว่างการวางแผนล่วงหน้าและหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต	การวางแผนดูแลล่วงหน้าเป็นขบวนการส่วนหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิตเป็นผลลัพธ์ที่ได้	บรรยายโดยส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการถามตอบในชั้นเรียน (interactive lecture) เพื่อเพิ่มการเรียนรู้โดยทำให้เกิด cognitive engagement	มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยการตอบคำถามในระหว่างการฟังบรรยาย	ประเมินการเรียนรู้ผ่านคำตอบที่ตอบว่าถูกต้องหรือต้องการการอธิบายเพิ่มเติมเพื่อความชัดเจนหรือไม่	- ppt. presentation - Handout	5 นาที
5. อธิบายความสำคัญและประโยชน์ของการวางแผนดูแลล่วงหน้าในผู้ป่วยระยะท้าย	ใครควรทำแผนการดูแลล่วงหน้า ควรทำเมื่อไร ข้อดีของการทำแผน	บรรยายโดยส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการถามตอบในชั้นเรียน (interactive lecture) เพื่อเพิ่มการเรียนรู้โดยทำให้เกิด cognitive engagement	มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยการตอบคำถามในระหว่างการฟังบรรยาย	ประเมินการเรียนรู้ผ่านคำตอบที่ตอบว่าถูกต้องหรือต้องการการอธิบายเพิ่มเติมเพื่อความชัดเจนหรือไม่	- ppt. presentation - Handout	10 นาที

วัตถุประสงค์	เนื้อหา	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน	การประเมินชั้นเรียน	สื่อ	เวลา (นาที)
6. อธิบายหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต	วัตถุประสงค์การทำการแต่งตั้งผู้ตัดสินใจแทน รองรับด้วยมาตรา 12 ใน พรบ.สุขภาพ	บรรยายโดยส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการถามตอบในชั้นเรียน (interactive lecture) เพื่อเพิ่มการเรียนรู้โดยทำให้เกิด cognitive engagement	มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยการตอบคำถามในระหว่างการฟังบรรยาย	ประเมินการเรียนรู้ผ่านคำตอบที่ตอบว่าถูกต้องหรือต้องการการอธิบายเพิ่มเติมเพื่อความชัดเจนหรือไม่	- ppt. presentation - Handout	10 นาที
7. ขั้นตอนการทำแผนการดูแลล่วงหน้าและการทำหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิตกับผู้ป่วยและครอบครัว	วิธีการพูดคุยในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การพูดเรื่องการบอกความจริง การยุติการรักษาตัวโรค การดูแลแบบประคับประคอง การวางแผนการดูแลล่วงหน้า	บรรยายโดยยกตัวอย่างสถานการณ์และคำพูดที่ควรใช้ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการถามตอบในชั้นเรียน (interactive lecture) เพื่อเพิ่มการเรียนรู้โดยทำให้เกิด cognitive engagement	มีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยการตอบคำถามในระหว่างการฟังบรรยาย	ประเมินการเรียนรู้ผ่านคำตอบที่ตอบว่าถูกต้องหรือต้องการการอธิบายเพิ่มเติมเพื่อความชัดเจนหรือไม่	- ppt. presentation	15 นาที
8. มีทักษะในการสื่อสารเรื่องการกำหนดเป้าหมายการดูแลและวางแผนการดูแลล่วงหน้ากับผู้ป่วยระยะท้ายโดยผ่านการเล่นบทบาทสมมุติและจากการสะท้อนการเรียนรู้จากประสบการณ์การแสดงบทบาทสมมติ.	- ฝึกทำบทบาทสมมุติการใช้คำถามเพื่อช่วยในการวางเป้าหมายการดูแล - เตรียมสถานการณ์จำลองเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีประสบการณ์ผ่านการแสดงบทบาทสมมติ	- แนะนำคำถามที่ช่วย การค้นหาเป้าหมายการดูแลและแนะนำวิธีการเล่นบทบาทสมมุติ - เตรียมบทแสดงสำหรับผู้แสดงในทุกบทบาทซักซ้อมทำความเข้าใจกับผู้แสดงในแต่ละบทบาท feedback บทบาทที่ได้แสดงไปว่าเหมาะสมหรือต้องปรับปรุงอย่างไร	- เล่นบทบาทสมมุติ โดยจับกลุ่ม 3 คน ใช้คำถามเพื่อช่วยในการวางเป้าหมายการดูแล - เล่นบทบาทสมมุติโดยใช้ case scenario 2 cases ที่กำหนดให้ ผู้เรียนที่เหลือสังเกตการณ์ตาม checklist และสะท้อนความเห็น	- ประเมินจากการคิดสะท้อนหลังการแสดงบทบาทสมมุติ - การมีส่วนร่วมและคุณภาพในการ feedback ผู้แสดงบทบาทสมมติว่าสามารถจับประเด็นการเรียนรู้และให้ข้อแนะนำเพื่อพัฒนาได้ดีหรือไม่อย่างไร	เอกสาร 1. แบบฝึกหัดการใช้คาถามเพื่อช่วยในการวางเป้าหมายการดูแล 2. คำถามเพื่อค้นหาเป้าหมายและใช้คำถามเพื่อค้นหาเป้าหมายการดูแล -บทแสดง -การเตรียมสถานที่เพื่อแสดงบทบาทสมมติให้เหมาะสมและเพียงพอ	50 นาที

Goal Setting & Advance Care Planning

รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล
ศูนย์การุณรักษ์ โรงพยาบาลศรีนครินทร์
คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การค้นหาเป้าหมายที่ผู้ป่วยต้องการ และการยอมรับภาระจากการรักษา

- ผู้ป่วยแต่ละคนมีเป้าหมายของการดูแล (Goals of Care) แตกต่างกัน
  - เลือกความสุขสบาย ไม่เจ็บปวด
  - สู้เต็มที่เพื่อรักษาชีวิตหรือยืดเวลาให้นานที่สุด
  - เลือกระหว่างกลาง
- ภาระจากการรักษา การรักษาย่อมต้องแลกกับความไม่สุขสบาย ผู้ป่วยยอมแลกความไม่สุขสบายกับการรักษาหรือไม่

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

เป้าหมายการดูแล (Goals of Care)

- เป้าหมายการดูแลสำหรับผู้ป่วย ได้แก่ รักษาให้หาย หลีกเลี่ยงการเสียชีวิต คงสมรรถนะไว้ ยืดชีวิตให้ถึงที่สุด หรือทางเลือกอาจเป็นการลดความทุกข์ทรมาน เพิ่มคุณภาพชีวิต ให้สามารถควบคุมสิ่งที่ต้องการได้ ตายดี และครอบครัวได้รับการประคับประคองดูแล
- ผู้ป่วยมีสิทธิ์เลือกเป้าหมายการดูแลด้วยตนเอง ขณะเดียวกันผู้ป่วยมีสิทธิ์ที่จะทราบภาระต่างๆ หรือความไม่สุขสบายที่จะเกิดขึ้นจากการเลือกเป้าหมายการดูแลนั้น

การตัดสินใจ
Decision Making

- ควรกระทำอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยเป็นที่ตั้ง
- ควรกระทำโดยผู้ป่วยและครอบครัวร่วมกับทีมสุขภาพ
- ควรกระทำอย่างรอบคอบโดยใช้ข้อมูลที่ดีที่สุด
- ควรได้รับการทบทวนเพื่อให้มั่นใจว่าได้กระทำโดยยึดหลักของ principles of non-maleficence, autonomy, beneficence, justice/equity.

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

การตัดสินใจเลือกเป้าหมายการดูแลควรเป็นการทำร่วมกันระหว่างผู้ป่วย ครอบครัว และทีมสุขภาพ โดยผู้ป่วยต้องได้ข้อมูลที่ตรงจริงที่สุด และการตัดสินใจต้องยึดผลประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยเป็นตัวตั้ง ยึดหลักจริยธรรมทางการแพทย์ เคารพสิทธิ์ของผู้ป่วย ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์หลีกเลี่ยงการรักษาที่ไม่ก่อเกิดประโยชน์

เข้าใจการมองเห็นคุณค่าของผู้ป่วย

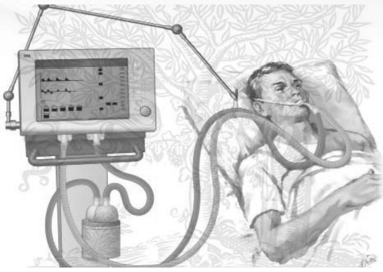

นาย ก. 65 ปี เป็น lung cancer ไม่ตอบสนองต่อเคมีบำบัดและ target therapy ต่อมามีการหายใจล้มเหลวเนื่องจากมะเร็งกระจายไปทั่วปอด

- ผู้ป่วยและครอบครัวได้รับการ counseling เรื่องการรักษาแบบประคับประคอง แต่ยืนยันขอรักษาถึงที่สุด
- ต้องการให้ใส่เครื่องช่วยหายใจและให้ยาเคมีบำบัดอีก
- ต้องการรักษาเต็มที่ รวมถึง CPR จะสู้จนกว่าจะชนะหรือตายไปข้างหนึ่ง การตายอย่างสมศักดิ์ศรีคือการสู้ถึงที่สุด

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ผู้ป่วยแต่ละคนมีเป้าหมายการดูแลแตกต่างกัน เกิดจากการมองเห็นคุณค่าแตกต่างกัน ผู้ป่วยบางคนเลือกการรักษาอย่างเต็มที่เพื่อรักษาชีวิต ยอมแลกกับความไม่สุขสบายแม้แพทย์จะแนะนำว่าการรักษาดังกล่าวไม่ก่อเกิดประโยชน์

ความต้องการของผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงตามการดำเนินโรคตามสมรรถนะที่เสื่อมถอยลง

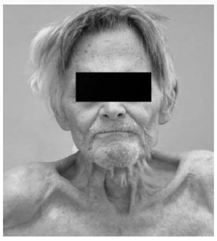

- นาย ข. 85 ปี End-stage COPD with type 2 RF อยู่กับบ้าน ช่วยเหลือตัวเองได้
- ระบุกับทีมสุขภาพว่าต้องการรักษาเต็มที่ รวมถึงใส่ ET tube, CPR ถ้าอาการเลวลง

- ต่อมามี infective exacerbation ใส่ท่อและเครื่องช่วยหายใจอยู่ใน ICU 3 สัปดาห์ อยู่รพ.นาน 2 เดือน ขณะนี้ไม่สามารถช่วยตนเอง ต้องได้ O_2 ตลอดเวลา
- ต้องการรักษาแบบประคับประคอง เสียชีวิตอย่างสงบในอีก 2 เดือนต่อมา โดยปฏิเสธการพยุงชีพทุกชนิด

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ต้องเข้าใจว่า ในขณะที่สมรรถนะของผู้ป่วยยังดีหรือคงตัวผู้ป่วยส่วนใหญ่ยังต้องการการรักษาเต็มที่ แต่เมื่อสภาวะโรคของผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงไป หรือมีคุณภาพชีวิตเลวลง เป้าหมายการดูแลของผู้ป่วยจะเปลี่ยนไปได้ และอาจเกิดขึ้นตลอดช่วงเวลาของการดูแล

Communicating Goals in PC

- ควรมุ่งเน้นไปที่ผลลัพธ์การดูแลและเป้าหมายการดูแลมากกว่าพูดคุยเรื่องวิธีการรักษา
  “เมื่อโรคดำเนินมาถึงจุดนั้นแล้วคุณคิดอย่างไร?”
  “ผลลัพธ์ที่คุณต้องการคืออะไร?”
  “ถ้าสามารถเลือกเป้าหมายการดูแลได้คุณจะเลือกอะไร?”

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

การสื่อสารเป้าหมายการดูแล

เป็นสิ่งที่ทีมสุขภาพต้องอาศัยความเชี่ยวชาญและการฝึกปฏิบัติ การเริ่มต้นพูดคุยควรเริ่มด้วยการนำพาผู้ป่วยคิดถึงเป้าหมายการดูแลก่อนที่จะไปพูดถึงวิธีการดูแล

การสื่อสารเป้าหมายการดูแลที่ไม่เหมาะสม

- คุณต้องการให้เราทำทุกอย่างหรือไม่
- คุณต้องการให้หมอรักษาคุณแม่อย่างไร
- ถึงเวลาที่เราต้องมาทบทวนการรักษาที่ผ่านมา เราไม่ควรเดินหน้าต่อ
- ถึงเวลาที่เราควรยุติการรักษาที่รุกราน

การสื่อสารเหล่านี้ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ทำให้ครอบครัววิตกกังวลว่าจะถูกทอดทิ้ง ไม่สะท้อนภาพรวมของการดูแลรักษา

การสื่อสารที่เริ่มด้วยการพูดถึงการรักษา มักทำให้ไม่สามารถไปถึงเป้าหมายที่ต้องการได้ และมักลงท้ายด้วยการเลือกการรักษาทุกอย่าง เนื่องจากผู้ป่วยและครอบครัวอาจเกิดความวิตกกังวลว่าจะถูกแพทย์ทอดทิ้งถ้าไม่เลือกการดูแลอย่างเต็มที่

การสื่อสารเป้าหมายการดูแลที่เหมาะสม

- เราอยากให้การดูแลที่ดีที่สุดแก่คุณและครอบครัว จนกว่าจะถึงระยะสุดท้ายของคุณ
- เราจะมุ่งเน้นการดูแลคุณภาพชีวิตของคุณ
- เราต้องการช่วยให้คุณอยู่อย่างมีความหมายที่สุดในช่วงเวลาที่เหลืออยู่
- ความสุขสบายของคุณเป็นเป้าหมายสูงสุดของเรา
- เราจะให้การจัดการอาการให้คุณอยู่อย่างสบายที่สุดที่จะทำได้
- เรามาพูดคุยถึงการทำอย่างไรให้ตอบสนองต่อความต้องการของคุณ

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

การสื่อสารควรนำผู้ป่วยคิดถึงเป้าหมายการดูแล ให้ความมั่นใจว่าไม่ว่าจะเลือกเป้าหมายการรักษาอย่างไร ผู้ป่วยและครอบครัวจะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง

การคำนึงถึงประเพณีวัฒนธรรม

- ครอบครัวไม่ต้องการให้พูดคุยความจริงกับผู้ป่วย
- ครอบครัวไม่ต้องการให้ข้อมูลทางลบ
- อาจใช้วิธีประเมินการรับรู้ของผู้ป่วยก่อน แล้วต่อรองกับครอบครัว ผู้ป่วยบางคนรู้ความจริงอยู่แล้ว

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

7 ขั้นตอนในการกำหนดเป้าหมายการดูแล และการวางแผนดูแลล่วงหน้า

1. สร้างบรรยากาศที่ดี เปิดประเด็นพูดคุย
2. ประเมินความเข้าใจของผู้ป่วย/ครอบครัว
3. ค้นหาความคาดหมายหรือความหวัง
4. ให้ข้อมูล แนะนำความหวังที่อยู่ในความเป็นจริง
5. ตอบสนองด้วยความเห็นอกเห็นใจ
6. วางแผนการดูแลและติดตาม
7. ทบทวนกับผู้ป่วยเป็นระยะตามความเหมาะสม

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

7 ขั้นตอนในการต่อรองเป้าหมายการดูแล

สำหรับทีมสุขภาพ การพูดคุยต่อรองเรื่องเป้าหมายการดูแลในผู้ป่วยที่มีโรคคุกคามต่อชีวิตอาจเป็นเรื่องที่ยาก ทีมสุขภาพอาจใช้ 7 ขั้นตอนเหล่านี้เพื่อช่วยในการสื่อสารเป้าหมายการดูแล (กรุณาดู module 5 Communication skill in Palliative Care)

1. สร้างบรรยากาศที่ดี สถานที่เป็นส่วนตัว ไม่มีสิ่งรบกวนความสนใจ
2. ประเมินความเข้าใจของผู้ป่วย/ครอบครัว หลังจากนั้นให้ข้อมูลสถานการณ์ของโรค และบริบทที่มีความสำคัญในการตั้งเป้าหมายการดูแล
3. ค้นหาความคาดหมายหรือความหวังของผู้ป่วยและครอบครัว โดยให้คำนึงถึงสถานการณ์สภาวะโรคและพยากรณ์โรคในปัจจุบัน
4. แนะนำความหวังที่อยู่ในความเป็นจริง ทีมสุขภาพให้ความเห็นโดยอาศัยประสบการณ์ ความรู้ความเชี่ยวชาญของตนเองให้ข้อแนะนำที่เหมาะสม ให้ข้อมูลด้านการดูแลแบบประคับประคอง กรณีผู้ป่วยและครอบครัวมีความหวังที่ไม่อยู่ในความเป็นจริง ทีมสหสาขาควรต่อรองให้ข้อคิดเห็นในสิ่งที่เป็นไปได้หรือเป็นไปไม่ได้
5. ตอบสนองด้วยความเห็นอกเห็นใจ ต่ออารมณ์ที่อาจเกิดขึ้น
6. วางแผนการดูแลและติดตาม
7. ทบทวนกับผู้ป่วยเป็นระยะตามความเหมาะสม

1. สร้างบรรยากาศที่ดี เปิดประเด็นพูดคุย

เปิดประเด็นการพูดคุย

- “ช่วงนี้เป็นอย่างไรบ้าง”
- “จะเป็นประโยชน์มากในการให้การดูแลคุณ ถ้าเราทราบความต้องการ ความคาดหวังหรือสิ่งที่คุณกังวล”

การเชื่อมโยงสถานการณ์ด้านสุขภาพ

- “คุณวิตกกังวลอะไรเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพของคุณบ้าง”
- “ผู้ป่วยบางคนมีความกังวลถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่าเราจะอยู่ในสภาพอย่างไร เราจะได้รับการดูแลอย่างไร คุณเคยกังวลถึงสิ่งเหล่านี้หรือไม่”

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

การเริ่มต้นการสื่อสารควรเริ่มด้วยการเปิดประเด็นการพูดคุย และเชื่อมโยงสถานการณ์ด้านสุขภาพของผู้ป่วย

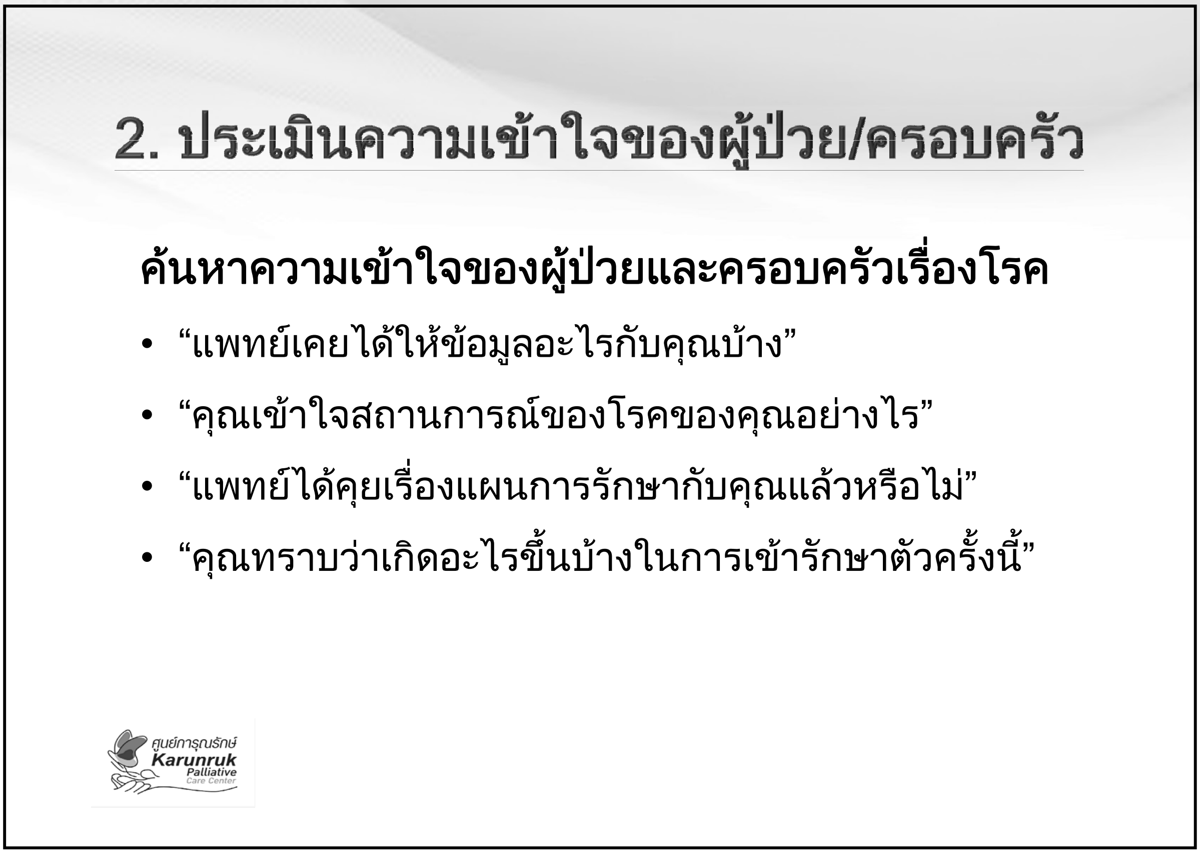

ก่อนพูดเรื่องเป้าหมายการดูแล ควรประเมินความเข้าใจเรื่องโรค โดยเฉพาะสถานการณ์ของโรคในปัจจุบัน

3. ค้นหาความคาดหวังหรือเป้าหมายที่ต้องการ

- "คุณคิดว่าจะเป็นอย่างไรต่อไป?"
- "คุณวิตกกังวลอะไรมากที่สุดเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของคุณ"
- "คุณรู้สึกอย่างไรบ้างกับการรักษาที่ผ่านมา"
- "อะไรที่เป็นความลำบากที่สุดเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของคุณ"
- "คุณกลัวเกี่ยวกับอนาคตข้างหน้าอย่างไร"
- "อะไรที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับคุณและครอบครัว"
- "คุณมีอะไรที่ต้องทำให้สำเร็จหรือไม่?"
- "อะไรคือความหวังของคุณ?"

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

การค้นหาเป้าหมายการดูแลอาจใช้คำถามที่ช่วยค้นหาความต้องการของผู้ป่วย เพื่อเข้าสู่การเลือกเป้าหมายการดูแล

Explore Values and Beliefs about QoL

- "อะไรที่คุณคิดว่ามีค่า/มีความสำคัญที่สุดสำหรับคุณ"
- "คุณมองว่าคุณภาพชีวิตที่ดีคือเป็นอย่างไร"
- "คุณได้พูดคุยเรื่องความต้องการต่างๆด้านสุขภาพกับครอบครัวหรือไม่อย่างไร"
- "คุณได้เคยพูดคุยกับครอบครัวถึงการดูแลในช่วงระยะท้ายสุดหรือไม่อย่างไร"

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ค้นหาความหมายคุณภาพชีวิตที่ผู้ป่วยเข้าใจ

4. ให้ข้อมูล

- การดำเนินโรค
- พยากรณ์โรค สิ่งที่อาจเกิดในอนาคต
- ทำนายระยะเวลาที่เหลือ (ให้ทราบถึงความไม่แน่นอน)
- การดูแล/บริการที่จะได้รับ
- ความปรารถนา การเตรียมตัวในระยะสุดท้าย
  - เป้าหมายการรักษาที่ต้องการ
  - การใช้เครื่องพยุงชีพ vs.การดูแลให้สุขสบาย
  - สถานที่ดูแล
  - ผู้ตัดสินใจแทนในกรณีบอกความต้องการไม่ได้
  - การจัดการภาระกิจต่างๆ
  - การตอบคำถามที่สงสัย

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรค พยากรณ์โรค ทางเลือกของการดูแล ข้อดีข้อเสีย การบริการที่จะได้รับ เพื่อช่วยผู้ป่วยและครอบครัวเลือกเป้าหมายการดูแลที่ต้องการ สถานที่ดูแล ควรต่อเนื่องถึงการดูแลในระยะใกล้เสียชีวิต การใช้/ไม่ใช้เครื่องพยุงชีพ ควรแนะนำให้แต่งตั้งผู้มีสิทธิ์ตัดสินใจแทนในกรณีที่ผู้ป่วยอาจไม่สามารถบอกความต้องการของตนเองได้

Explaining Life-Sustaining Therapy

- ค้นหาความเข้าใจของผู้ป่วยเรื่องการใช้ LST
- ให้มองเห็นภาพการใช้ LST
- ให้ข้อมูลตรงจริงเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการใช้ LST ในผู้ป่วยระยะท้าย
- ผู้ป่วยมีสิทธิ์ปฏิเสธการใช้ LST และสามารถเลือกการดูแลจัดการอาการให้สุขสบาย
- การถอดถอน LST
- DNR ไม่ได้หมายถึง “No care”

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

เมื่อให้ข้อมูลเรื่องการพยุงชีพ ควรให้รายละเอียด ผลดีผลเสีย ความไม่สุขสบายต่างๆ ของการใช้ ที่สำคัญที่สุดคือผลลัพธ์ที่คาดว่าอาจได้ผล ตามความเข้าใจของประชาชน มักเข้าใจว่าการพยุงชีพจะช่วยให้รอดชีวิตสามารถกลับมาเป็นเหมือนเดิม แต่จากประสบการณ์การใช้เครื่องพยุงชีพในผู้ป่วยที่อยู่ในระยะสุดท้ายของชีวิต ผลลัพธ์ที่ได้จะน้อยมาก เนื่องจากผู้ป่วยอยู่ในระยะเปราะบาง และโรคของผู้ป่วยอยู่ในระยะลุกลามส่งผลให้เกิดการทำงานของอวัยวะล้มเหลว ไม่สามารถทำให้กลับมาดีได้ ให้ผู้ป่วยเข้าใจว่าแม้ผู้ป่วยไม่เลือกการพยุงชีพผู้ป่วยยังได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง

Pacing Information – Titrating to Effect

- การให้ข้อมูลอาจมีผลกระทบต่อจิตใจผู้ป่วย ค่อยๆ ให้ข้อมูลทีละน้อย ลงในรายละเอียดโดยการดูการตอบสนองของผู้ป่วย/ครอบครัว
- ทำเหมือนการปรับขนาดยา โดยการปรับเพิ่มขึ้นทีละน้อย เป้าหมายที่ต้องการบรรลุผลคือการให้ข้อมูลเพื่อช่วยผู้ป่วยและครอบครัวในการตัดสินใจ
- ตรวจสอบความเข้าใจและให้ถามคำถามเป็นระยะ

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

การให้ข้อมูล ควรให้ทีละน้อยและตรวจสอบความเข้าใจของผู้ป่วย

5. ตอบสนองด้วยความเห็นอกเห็นใจ

ค้นหาสภาวะทางอารมณ์และให้การตอบสนอง

- "คุณคิดอย่างไรบ้างในข้อมูลที่หมอได้ให้ไป"
- "คุณดูวิตกกังวลใหม?"
- "ฟังดูเหมือนคุณไม่พอใจ" "คุณรู้สึกกลัวหรือปล่าว?"

แสดงให้เห็นว่าคุณเข้าใจ (Understanding)

- "ดูเหมือนจะเป็นช่วงเวลาที่ลำบากมากสำหรับคุณ"

ให้การประคับประคอง

- "เราจะให้การดูแลคุณให้ผ่านช่วงนี้ไปได้"

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

การได้รับข้อมูลที่ตรงจริงอาจทำให้เกิดความไม่สุขสบาย วิตกกังวล จึงควรค้นหาสภาพอารมณ์ผู้ป่วยเพื่อให้ความเห็นอกเห็นใจ ประคับประคอง

6. วางแผนการดูแล (Care Plan)

- หลังกำหนดเป้าหมายการดูแลที่เหมาะสมตามความต้องการของผู้ป่วยแล้ว ขั้นตอนต่อไปทำการวางแผนการดูแลล่วงหน้า
  - “อาจทดลองการรักษาตัวโรคดูก่อนสักช่วงเวลาหนึ่ง”
  - “ควรพูดคุยกับลูกของคุณเกี่ยวกับแผนการดูแลที่คุณต้องการ”
- ช่วยสร้างกรอบแนวทางการการดูแลในระหว่างการสนทนา

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

หลังกำหนดเป้าหมายการดูแลที่ผู้ป่วยต้องการแล้ว จึงมาลงในรายละเอียดในแผนการดูแลต่างๆ

6. วางแผนการดูแล (Care Plan)

- พูดคุยถึงการการดูแลรักษาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ว่าเข้ากับบริบทของเป้าหมายการดูแลของผู้ป่วยหรือไม่
  - การต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลบ่อยๆ?
  - การใส่สายยางให้อาหารใน advanced dementia?
  - การให้ยาปฏิชีวนะ?
  - การใส่เครื่องช่วยหายใจ?

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

กำหนดแผนการดูแล เช่น การรักษาตัวโรค การกลับเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล วิธีการรักษาต่างๆ รวมถึงการใช้เครื่องพยุงชีพ

Guiding the Patient and Family Through Treatment Options

แพทย์ต้องช่วยนำทางให้ผู้ป่วยและครอบครัวเข้าใจทางเลือกการรักษา

- "ถ้าเป้าหมายของคุณคือการมีโอกาสสื่อสารกับครอบครัว หมอคิดว่าการใส่เครื่องช่วยหายใจจะไม่ตอบสนองต่อเป้าหมายการดูแลที่คุณต้องการ"
- "ถ้าเป้าหมายของคุณคือการมีโอกาสอยู่ที่บ้านกับครอบครัวให้นานที่สุด หมอคิดว่าการเลือกให้ยาเคมีบำบัดอีก อาจไม่ใช่ทางเลือกที่ดี"

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ช่วยนำทางให้ผู้ป่วยและครอบครัวเข้าใจแผนการรักษาว่าตรงกับเป้าหมายการดูแลที่เขาต้องการหรือไม่

Helpful Phrases to Relate Interventions to Goals

- “ตามที่คุณต้องการอยู่อย่างอิสระไม่พึ่งพิงมากที่สุด การต้องเข้าๆออกๆโรงพยาบาลบ่อยๆคงไม่เข้ากับเป้าหมายการดูแลของคุณ”
- “ถ้าเป้าหมายของคุณคือการมีโอกาสได้เสียชีวิตที่บ้าน การใส่เครื่องช่วยหายใจจะทำให้คุณต้องเสียชีวิตในโรงพยาบาล”

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

Document Patient Preferences

- ผู้ป่วยระบุความต้องการของผู้ป่วยอย่างชัดเจน
- ผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจรับทราบโดยทั่วกัน
- ผู้ได้รับมอบหมายให้ตัดสินใจแทนเข้าใจและจะทำตามความต้องการของผู้ป่วย
- บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร (advance directive) และส่งผ่านให้รับทราบทั่วกันระหว่างทีมสุขภาพ

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

หลังจากผู้ป่วยระบุเป้าหมายการดูแล และแผนการรักษาต่างๆ แล้ว ควรบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในแฟ้มการรักษา หรือทำเป็นหนังสือแสดงเจตนา มาตรา 12 ไว้ รวมถึงแต่งตั้งผู้มีสิทธิ์ตัดสินใจแทน

7. ทบทวนกับผู้ป่วยเป็นระยะ ตามความเหมาะสม

เป้าหมายการดูแลเปลี่ยนไปตามการดำเนินโรค

และตามสมรรถนะของผู้ป่วย

จึงควรมีการทบทวนเป็นระยะ

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ควรมีการทบทวนเป็นระยะ เนื่องจากเป้าหมายการดูแลอาจเปลี่ยนตามสถานการณ์

Advance Care Planning

ศูนย์การุณรักษ์
Karunruk
Palliative
Care Center

Advance Care Planning
คืออะไร?

- เป็นขบวนการวางแผนการรักษาล่วงหน้าสำหรับอนาคต ที่ผู้ป่วยไม่สามารถบอกความต้องการของตนเองได้
- ควรเป็นมาตรฐานในการรักษาพยาบาล

"Planning for the worst while hoping for the best."

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

Advance Care Planning
เป็นขบวนการ...

เกี่ยวข้องกับ

- การสื่อสาร
- การสนทนาระหว่างผู้ป่วย ครอบครัวและทีมสุขภาพ
- ความเข้าใจในสถานการณ์ สภาวะโรค
- คิดสะท้อนถึงความต้องการในชีวิตของตนเอง
- พัฒนาแผนการเฉพาะตัวในการดูแลเมื่อระยะสุดท้ายของชีวิตมาถึง
- ค้นหาและกำหนดผู้มีบทบาทในการตัดสินใจแทน

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

การวางแผนดูแลล่วงหน้าเป็นการสื่อสารระหว่างผู้ป่วย ครอบครัว และทีมสุขภาพ เพื่อค้นหาแผนการดูแลเมื่อระยะสุดท้ายมาถึง

Advance Care Planning ต่างจาก Advance Directives อย่างไร?

- ACP เป็นขบวนการ ส่วน AD เป็นเอกสารซึ่งแจ้งความจำนงค์เกี่ยวกับความปราถนาของผู้ป่วย และกำหนดผู้มีอำนาจตัดสินใจแทน
- การแจ้งความจำนงค์ด้วยวาจาสามารถใช้ปฏิบัติได้ แต่ทางการแพทย์ต้องการเป็นลายลักษณ์อักษรที่เป็นทางการ

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

Advance directive คือเอกสารแสดงเจตนาตามมาตรา 12 เพื่อกำหนดเป้าหมายการรักษาในระยะสุดท้ายของชีวิต เป็นสิ่งที่เกิดจากการพูดคุยวางแผนการดูแลล่วงหน้า (advance care plan)

เอกสารแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต Advance Directive : (AD)

- เป็นส่วนหนึ่งของ advance care planning
- ในประเทศไทย พรบ สุขภาพ มาตรา 12 ได้กำหนดให้ผู้ป่วยที่อยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิต สามารถแสดงความประสงค์ที่จะไม่รับบริการทางการแพทย์ เช่น การใช้เครื่องมือทางการแพทย์ที่เป็นไปเพื่อยืดความเจ็บป่วยทรมานโดยไม่จำเป็น หากแต่ผู้ป่วยยังคงได้รับการดูแลจากแพทย์ พยาบาลตามความเหมาะสมเพื่อบรรเทาความเจ็บปวดและอาการต่าง ๆ

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ใครควรทำ Advance Care Planning

- ผู้ที่เสี่ยงกับการเกิด strokes (ผู้ที่มี hypertension)
- Early dementia
- ผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงกับอุบัติเหตุทางสมอง
- ผู้ป่วยจิตเวชที่มีอาการรุนแรง และเป็นซ้ำ
- ผู้ป่วยระยะท้าย

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

AMA, The EPEC Project

ผู้ที่ควรทำแผนการดูแลล่วงหน้าคือผู้ที่มีมีความเสี่ยงที่จะเสียชีวิต หรือมีโอกาสสูญเสียการรับรู้ บุคคลทั่วไปที่มีสุขภาพดีก็สามารถทำไว้ล่วงหน้าได้

ข้อดีของ ACP

- เกิดความไว้วางใจระหว่างแพทย์และผู้ป่วยและครอบครัว
- เกิดการทำงานเป็นทีมระหว่างผู้ป่วย ตัวแทนและทีมรักษา
- ผู้ป่วยมีโอกาสวางเป้าประสงค์การรักษาด้วยตนเอง
- แพทย์และผู้ตัดสินใจแทนทราบความต้องการของผู้ป่วย
- ลดความวิตกกังวล/ความกลัวของผู้ป่วยและทีมที่รักษา
- หลีกเลี่ยงความสับสน/ความขัดแย้งที่อาจเกิดในอนาคต
- ลดค่ารักษา และการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

การพูดคุยเปิดเผย เกิดความไว้วางใจระหว่างแพทย์และผู้ป่วยและครอบครัว
เกิดการทำงานเป็นทีมระหว่างผู้ป่วย ตัวแทนและทีมรักษา
ผู้ป่วยมีโอกาสพิจารณาสิ่งที่ผู้ป่วยเห็นว่ามีคุณค่าในชีวิตและวางเป้าประสงค์การรักษา
แพทย์และผู้ตัดสินใจแทนทราบความต้องการของผู้ป่วย
ลดความวิตกกังวล/ความกลัวของผู้ป่วยและทีมที่รักษา
หลีกเลี่ยงความสับสน/ความขัดแย้งที่อาจเกิดในอนาคต
ลดภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น

ระยะเวลาที่เหมาะสม

- ในอดีตการทำ ACP มักทำเมื่อผู้ป่วยใกล้เสียชีวิต
- การทำในระยะวิกฤติ ผู้ป่วยอาจไม่มีสติสัมปชัญญะดีพอในการตัดสินใจ
- ทำ ACP ตั้งแต่แรก ในขณะที่ผู้ป่วยยังสามารถตัดสินใจได้เองจึงมีความสำคัญ
- ควรเริ่ม ACP เมื่อพยากรณ์โรคอยู่ได้น้อยกว่า 1 ปี

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

5 Steps for Successful ACP

ขั้นตอนที่ 1: นำสู่หัวข้อสนทนา

ขั้นตอนที่ 2: การสนทนาอย่างเป็นขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 3: บันทึกเจตนาของผู้ป่วย

ขั้นตอนที่ 4: ทบทวนและปรับปรุงเป็นระยะ

ขั้นตอนที่ 5: ทำตามเจตนาของผู้ป่วย
เมื่อเวลานั้นมาถึง

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ขั้นตอนที่ 1: นำสู่หัวข้อสนทนา

- ควรเริ่มด้วยการถามว่ารู้จัก ACP หรือไม่
- บอกวัตถุประสงค์การทำ ACP
- อาจให้เอกสารผู้ป่วยอ่านก่อนเพื่อพูดคุยกันอย่างละเอียด
- ค้นหาเป้าหมายในการดูแลของผู้ป่วย (goals of care) โดยใช้เทคนิคการพูดคุย
- อธิบายความสำคัญและบทบาทของผู้ที่จะเป็นตัวแทนในการตัดสินใจแทนผู้ป่วยกรณีที่ผู้ป่วยไม่อยู่ในสภาวะที่จะทำได้

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ค้นหาเป้าหมายในการดูแลในวาระสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นการพูดคุยเหมือนการกำหนดเป้าหมายการดูแล

ขั้นตอนที่ 2: การสนทนาอย่างเป็นขั้นตอน

- ค้นหาขอบเขตในการรักษาในวาระสุดท้าย
- กำหนดสถานการณ์ต่างๆ และให้ผู้ป่วยแสดงเจตนา และเป้าหมายการรักษาที่ต้องการในแต่ละสถานการณ์

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

เป้าหมายการดูแลในวาระสุดท้ายของชีวิตแตกต่างกันตามการมองเห็นคุณค่าของผู้ป่วย กรณีเลือกใช้เครื่องพยุงชีพในวาระสุดท้าย สะท้อนเป้าหมายที่ผู้ป่วยต้องการยืดชีวิตให้ถึงที่สุดแม้ต้องแลกด้วยความไม่สุขสบาย ซึ่งทีมสุขภาพต้องพยายามชี้แจงให้เห็นถึงความทุกข์ทรมานที่จะได้รับโดยผลประโยชน์ที่ได้อาจน้อยมากหรือไม่มีประโยชน์ กรณีผู้ป่วยเลือกใช้เครื่องพยุงชีพควรสอบถามว่า ถ้าใช้แล้วไม่ได้ผลตามที่คาดหวัง ผู้ป่วยจะให้ยุติหรือไม่ ผู้ป่วยส่วนใหญ่มักเลือกการรักษาที่ไม่รุกราน และเลือกการดูแลให้สุขสบายและจากไปอย่างสงบ

เป้าหมายการดูแลในวาระสุดท้ายของชีวิต

- ยึดชีวิต รักษาทุกอย่าง
- พยายามรักษาให้โรคหาย แต่มีการประเมินเป็นระยะและยุติถ้าไม่ได้ผล
- จำกัดการรักษาอยู่เฉพาะที่ไม่ invasive และไม่เป็นภาระ
- รักษาให้สุขสบายเท่านั้น (comfort care)

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

บทบาทของตัวแทนผู้ป่วย

- ต้องให้ตัวแทนในการตัดสินใจของผู้ป่วยอยู่ในการสนทนาเพื่อให้รับรู้ความต้องการของผู้ป่วย
- ผู้ป่วยต้องระบุบทบาทของตัวแทนในการตัดสินใจแทนกรณีที่ผู้ป่วยไม่อยู่ในสภาพที่จะทำได้
- เมื่อผู้ป่วยไม่อยู่ในสภาพที่จะตัดสินใจได้ ตัวแทนต้องทำงานร่วมกับทีมแพทย์ในการเลือกแนวทางการรักษาแทนผู้ป่วยโดยยึดเจตนาของผู้ป่วยเป็นสำคัญ

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ชี้แจงให้ทราบถึงบทบาทตัวแทนของผู้ป่วย

การบันทึกเจตนาของผู้ป่วย

การบันทึกเอกสาร (Advance planning documents)

- แพทย์ทบทวนเอกสารแสดงเจตนาร่วมกับผู้ป่วยและครอบครัว แก้ไขในส่วนที่คลาดเคลื่อน/เข้าใจไม่ตรงกัน
- ให้มั่นใจว่าเอกสารแสดงเจตนาต้องมีความชัดเจนที่จะช่วยในการตัดสินใจการรักษา
- ให้ผู้ป่วยและพยาน (2 คน) เซนต์เอกสาร
- เก็บเอกสารในเวชระเบียนผู้ป่วย

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

บันทึกเอกสารแสดงเจตนา ผู้ป่วยต้องเซนต์ชื่อ และมีบุคคลสองคนเซนต์เป็นพยาน ควรเก็บเอกสารนี้ไว้ในเวชระเบียนของผู้ป่วย

ขั้นตอนที่ 4: ทบทวนและปรับปรุงเป็นระยะ

ขั้นตอนที่ 5: ทำตามเจตนาของผู้ป่วยเมื่อเวลานั้นมาถึง

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

มีการทบทวนเป็นระยะ และทำตามเจตนาเมื่อวาระสุดท้ายมาถึง

ควรมีการพิจารณาหัวข้อเหล่านี้ร่วมด้วย

การเตรียมตัวช่วงก่อนเสียชีวิต

- การจัดการภาระกิจที่คั่งค้าง
  การรักษาความทรงจำครั้งสุดท้าย
  การกล่าวคำอำลา
- การกำหนดผู้ดูแล
- การเลือกสถานที่เสียชีวิต

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

หนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขฯ
ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550

เขียนที่ ....
วันที่ ....

ข้าพเจ้า (ชื่อ-นามสกุล) .... อายุ.............ปี
บัตรประจำตัวประชาชน หมายเลข..
ที่อยู่ที่ติดต่อได้ ....
....
หมายเลขโทรศัพท์ ....หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน ....
อีเมล์(ถ้ามี)...

1. ขณะทำหนังสือฉบับนี้ ข้าพเจ้ามีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ และมีความประสงค์ที่ใช้สิทธิตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550
2. เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเมื่อข้าพเจ้าได้รับทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วย จากโรคที่ไม่อาจรักษาได้ ข้าพเจ้าขอปฏิเสธการรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย โดยได้ลงชื่อกำกับบริการสาธารณสุขที่ข้าพเจ้าขอปฏิเสธไว้ ดังต่อไปนี้

บริการสาธารณสุขที่ข้าพเจ้าขอปฏิเสธ	ลงชื่อกำกับ
การฟื้นชีพเมื่อหัวใจหยุด	
การเจาะคอ	
การใช้เครื่องช่วยหายใจ	
การให้สารอาหารและน้ำทางสายยาง	
อื่นๆ ระบุ..	

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ตัวอย่างหนังสือแสดงเจตนาตามมาตรา 12 ซึ่งสามารถศึกษาได้ที่ website thailivingwill.in.th

3. แม้ว่าข้าพเจ้าจะปฏิเสธการรับบริการสาธารณสุขตาม ข้อ 2. แต่ข้าพเจ้ายินดีที่จะได้รับการดูแลรักษาแบบประคับประคอง

4. ข้าพเจ้าขอความกรุณาผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขอำนวยความสะดวกตามความประสงค์ของข้าพเจ้า ตามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ดังต่อไปนี้
- ○ ความประสงค์ที่จะเสียชีวิตที่บ้าน
- ○ การเยียวยาทางจิตใจอื่นๆ ระบุ..

....

5. หากมีกรณีความไม่ชัดเจนในหนังสือแสดงเจตนาฯ นี้ เกิดขึ้นในช่วงที่ข้าพเจ้าไม่มีสติสัมปชัญญะหรือไม่อาจสื่อสารกับผู้อื่นได้ตามปกติ ขอให้บุคคลใกล้ชิดหรือญาติของข้าพเจ้า คือ
(ชื่อ นามสกุล)..เป็นผู้ทำหน้าที่อธิบายเจตนาของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าได้ทำหนังสือแสดงเจตนาต่อหน้าพยาน และลงนามไว้ท้ายหนังสือนี้แล้ว

ลงชื่อ..

ชื่อ-สกุล...

ผู้แสดงเจตนา

ลงชื่อ..

ชื่อ-สกุล...

บุคคลใกล้ชิดหรือญาติ

ลงชื่อ..	ลงชื่อ..
ชื่อ-สกุล...	ชื่อ-สกุล...
พยาน	พยาน

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

บุคคลใกล้ชิดหรือญาติ

ชื่อ-นามสกุล ....มีความสัมพันธ์เป็น

....

บัตรประจำตัวประชาชน หมายเลข..

ที่อยู่ที่ติดต่อได้ ....

หมายเลขโทรศัพท์ ....หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน ....

พยาน

ชื่อ-นามสกุล ....มีความสัมพันธ์เป็น

....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้ ....

หมายเลขโทรศัพท์ ....หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน ....

พยาน

ชื่อ-นามสกุล ....มีความสัมพันธ์เป็น

....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้ ....

หมายเลขโทรศัพท์ ....หมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน ....

หมายเหตุ หนังสือแสดงเจตนาฯ นี้เป็นเพียงตัวอย่างเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประสงค์จะทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขฯ ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 ทั้งนี้ผู้แสดงเจตนาฯ สามารถนำไปปรับปรุงให้ตรงกับเจตนาของตนได้

ตัวอย่าง Advance Care Planning ของผู้ป่วย ESRD

- ถ้าข้าพเจ้าไม่มีสติสัมปชัญญะดี ข้าพเจ้าขอยุติการทำ dialysis.
- ถ้าข้าพเจ้าต้องนอนอยู่แต่บนเตียงไม่สามารถนั่งในรถเข็นได้ข้าพเจ้าขอยุติการทำ dialysis.
- ถ้าข้าพเจ้าอยู่ในระยะสุดท้าย ข้าพเจ้าต้องการการดูแลที่บ้าน/โรงพยาบาล

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ตัวอย่าง Advance Care Planning ของผู้ป่วย COPD

- ถ้าครั้งต่อไปข้าพเจ้ามีอาการเลวลง (COPD) ข้าพเจ้าไม่ต้องการการรักษาใน ICU ไม่ต้องการใส่ท่อ แต่ขอให้ข้าพเจ้าไม่ทนทุกข์ทรมาน
- ถ้าข้าพเจ้าอาการเลวลง ข้าพเจ้าขอทดลองการรักษาที่ช่วยยื้อชีวิตดูก่อน แต่ถ้าอาการของข้าพเจ้าไม่ดีขึ้น ข้าพเจ้าขอรับการรักษาที่ไม่ทนทุกข์ทรมานและขอรักษาที่บ้าน

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ตัวอย่าง Advance Care Planning ของผู้ป่วย Dementia

- ถ้าข้าพเจ้าอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และไม่สามารถรับรู้ หรือจำบุคคลที่ข้าพเจ้ารักได้
- ข้าพเจ้าขอปฏิเสธการให้อาหารทางสายยาง และการพยุงชีพทุกชนิด
- แต่ขอให้แพทย์รักษาให้ข้าพเจ้าสุขสบาย
- ข้าพเจ้าขอเสียชีวิตที่บ้าน

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

ข้อบกพร่องที่มักพบในการทำ ACP

- ขาดการเตรียมตัว
- ผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจแทนผู้ป่วยไม่ได้ร่วมในการสนทนา
- เจตนาของผู้ป่วยไม่ชัดเจน
- การสนทนาทำในวงแคบ ไม่มีสถานการณ์หลากหลายให้มีโอกาสพิจารณา

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

บทสรุป

- การกำหนดเป้าหมายการดูแลและการวางแผนการดูแลล่วงหน้าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญใน PC
- การสื่อสารที่ดีเป็นหัวใจสำคัญในการทำให้บรรลุผลสำเร็จ

ศูนย์การุณรักษ์ Karunruk Palliative Care Center

การกำหนดเป้าหมายการดูแล และการทำแผนการดูแลล่วงหน้าเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ป่วยระยะท้าย เพราะช่วยให้ผู้ป่วยมีเวลาคิดทบทวน ไม่มาตัดสินใจในช่วงฉุกเฉิน การไม่มีแผนการดูแลล่วงหน้ามักทำให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาที่รุกราน การรักษาหรือพยุงชีพที่ไม่ก่อเกิดประโยชน์สร้างแต่ความทุกข์ทรมาน

ทีมสุขภาพจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้สามารถสื่อสารในหัวข้อนี้ โดยเฉพาะผู้ที่ให้การดูแลผู้ป่วยระยะท้าย

Module 9
Goal Setting and Advance Care Planning

Key references

1. National Cancer Institute. EndLink: Resource for end of life care education. Advance care planning. http://endlink.lurie.northwestern.edu/eolc_advance_care_planning.cfm (Access December 10, 2015).
2. American Medical Association. Education for Physicians on End-of-life Care. Module 1: Advance care planning. http://endlink.lurie.northwestern.edu/advance_care_planning/module1.pdf (Access March 10, 2016).
3. American Medical Association. Education for Physicians on End-of-life Care. Module 7: Goals of care. http://endlink.lurie.northwestern.edu/eolc_goals_of_care.cfm (Access March 10, 2016).
4. พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พศ.2550 มาตรา 12. http://www.thailivingwill.in.th/content/พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ-พศ-๒๕๕๐ (Access December 10, 2015)

การวางแผนการดูแลล่วงหน้าและการทำเอกสารแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต

รศ.พญ.ศรีเวียง ไพโรจน์กุล

การวางแผนการดูแลล่วงหน้าในผู้ป่วยระยะท้ายเป็นขบวนการสื่อสารและวางแผนร่วมกันระหว่างผู้ป่วย ครอบครัว และทีมสุขภาพ เพื่อการพูดคุยกันถึงความต้องการและการมองเห็นคุณค่าเกี่ยวกับการดูแลทางการแพทย์ในช่วงระยะเวลาท้ายของชีวิตของผู้ป่วย เป็นขบวนการที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นที่ทีมสุขภาพที่ดูแลผู้ป่วยระยะท้ายต้องนำผู้ป่วยและครอบครัวให้เข้าสู่การพูดคุยในหัวข้อนี้ ทั้งนี้เพื่อการเตรียมตัวผู้ป่วยระยะท้ายให้ได้รับการดูแลตามแนวทางที่ตรงตามความประสงค์ของผู้ป่วย หลังสิ้นสุดขบวนการวางแผนการดูแลล่วงหน้า ผู้ป่วยอาจประสงค์จะทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการพยุงชีพ (advance directive) รวมถึงการแต่งตั้งตัวแทนในการตัดสินใจ (decision-making surrogates) การวางแผนการดูแลล่วงหน้าช่วยให้ผู้ป่วยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโรค และการได้มีโอกาสตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลในวาระท้ายของชีวิตด้วยตนเอง

การสื่อสารกับผู้ป่วยเกี่ยวกับการดูแลในระยะท้าย

สำหรับทีมสุขภาพการพูดคุยกับผู้ป่วยและครอบครัวเกี่ยวกับการดูแลในระยะท้าย เป็นสิ่งที่ท้าทาย และต้องอาศัยทักษะการสื่อสารที่ดี ทั้งนี้เนื่องจากการพูดคุยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความตาย เป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายไม่อยากพูดถึง โดยเฉพาะในวัฒนธรรมไทยซึ่งถือว่าการพูดถึงความตายเป็นเรื่องอัปมงคล การสื่อสารเรื่องการวางแผนสำหรับวาระท้ายของชีวิต จำเป็นต้องมีพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างทีมสุขภาพและผู้ป่วยและครอบครัว การพูดคุยเรื่องนี้มักจะไม่ใช่การพูดคุยเมื่อพบกันครั้งแรกระหว่างทีมสุขภาพและผู้ป่วย และขั้นตอนการวางแผนดังกล่าวอาจมีการพูดคุยหลายครั้ง

การตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยในระยะท้าย

การตัดสินใจเลือกแนวทางการดูแลผู้ป่วยในระยะท้าย ควรกระทำอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วยเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่ประโยชน์สูงสุดของครอบครัวหรือผู้ดูแล รวมถึงต้องไม่ใช่ผลประโยชน์ของโรงพยาบาลเป็นที่ตั้ง การวางแผนการดูแลจำเป็นต้องให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงผู้ป่วยต้องได้รับการบอกความจริงเกี่ยวกับสภาวะโรคของผู้ป่วย โดยขั้นตอนต่างๆ ควรมีครอบครัวและทีมสุขภาพมีส่วนร่วม และควรกระทำอย่างรอบคอบโดยใช้ข้อมูลที่ดีที่สุดที่มีอยู่ และต้องยึดหลักการของจริยธรรมทางการแพทย์ 4 ข้อดังนี้

คำนึงถึงสิทธิ์ของผู้ป่วย (Patient autonomy)
ทำแต่สิ่งที่ดีให้ผู้ป่วย (Beneficence)
ไม่ก่อให้เกิดอันตราย (Non-maleficence)
ให้เกิดความเสมอภาค (Justice)

ซึ่งหมายถึงการให้ผู้ป่วยมีสิทธิ์ตัดสินใจเลือกแนวทางในการรักษา ทีมสุขภาพที่ดูแลผู้ป่วยต้องให้การดูแลรักษาที่ให้ผู้ป่วยสุขสบาย ไม่ให้การรักษาที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์และทำให้ผู้ป่วยทุกข์ทรมาน ทั้งนี้ระยะท้ายเป็นสภาวะที่ร่างกายมีความเปราะบาง การดูแลรักษาจึงต้องพิจารณาระหว่างผลดีและผลเสียตลอดเวลา ขณะเดียวกันผู้ป่วยระยะท้ายต้องได้รับการดูแลอย่างเสมอภาคเช่นเดียวกับผู้ป่วยอื่นๆ ซึ่งบุคลากรทางการแพทย์บางท่านอาจมองเห็นว่า การรักษาผู้ป่วยระยะท้ายเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากร และมุ่งเน้นให้การรักษาผู้ป่วยที่มีโอกาสรอดชีวิต การช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเผชิญกับความตายอย่างสงบ ถือเป็นหน้าที่ของแพทย์ที่ต้องให้การดูแล และสภาพการเผชิญความตายของผู้ป่วยโดยเฉพาะผู้ป่วยเด็กมีผลต่อสุขภาพจิตของครอบครัวอย่างมาก

แนวปฏิบัติการพูดคุยกับผู้ป่วยและครอบครัวเกี่ยวกับการวางแผนการดูแลในผู้ป่วยระยะท้าย

เป็นขบวนการที่อาศัยความละเอียดอ่อน และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างทีมสุขภาพและผู้ป่วยและครอบครัว เป็นการให้ข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจวางแผนการดูแล และเป็นขบวนการที่ทำให้ทีมสุขภาพที่ดูแลผู้ป่วยได้ทราบความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัว ทำให้สามารถให้การดูแลผู้ป่วยและครอบครัวได้ตรงตามความต้องการ

ขบวนการประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสื่อสารสร้างความไว้วางใจ แพทย์ใช้ความละเอียดอ่อนและสัมพันธ์ที่ดีในการสื่อสารพูดคุยเพื่อให้เกิดความไว้วางใจและค้นหาความเข้าใจโรคของผู้ป่วยและครอบครัว ในขั้นตอนดังกล่าว แพทย์ต้องพูดคุยเพื่อค้นหาผู้มีสิทธิ์ตัดสินใจแทนผู้ป่วย (surrogate decision maker) รวมถึงค้นหาผู้เป็นตัวหลักหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ สอบถามความเข้าใจของผู้ป่วยและครอบครัวเกี่ยวกับโรคและพยากรณ์โรคว่าผู้ป่วยและครอบครัวเข้าใจในระดับใด

ขั้นตอนที่ 2 การบอกพยากรณ์โรคตามความเป็นจริง แพทย์จำเป็นต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรคและพยากรณ์โรคที่ตรงจริง โดยแพทย์ต้องมีทักษะการบอกความจริงด้วยวิธีที่ไม่ทำให้ผู้ป่วยและครอบครัวหมดกำลังใจ ใช้ภาษาที่พูดคุยประจำวัน เพื่อให้เข้าใจง่าย การสื่อสารเรื่องพยากรณ์โรคมีความสำคัญ ไม่ควรให้การพยากรณ์โรคที่ดีเกินจริง หลีกเลี่ยงการให้ความหวังที่ไม่เป็นจริง ควรมีการพูดคุยถึงปัญหาที่ผู้ป่วยและครอบครัวประสบ ช่วยให้ผู้ป่วยและครอบครัวสามารถเผชิญและแก้ปัญหาได้ รวมถึงทีมสุขภาพช่วยร่วมวางแผนการดูแลรักษาร่วมกับผู้ป่วยและครอบครัว ช่วยให้สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากร และการบริการต่างๆ ที่ครอบครัวต้องการ

ขั้นตอนที่ 3 ค้นหาและกำหนดเป้าหมายการดูแล (goal setting) ร่วมกัน ในขั้นตอนนี้ ควรพยายามส่งเสริมให้มีการพูดคุย โดยกระตุ้นให้ผู้ป่วยค้นหาเป้าหมายในชีวิต และมีโอกาสสื่อสารเกี่ยวกับความต้องการในการดูแลรักษาในระยะสุดท้าย ต้องเข้าใจว่าเมื่อผู้ป่วยอยู่ในระยะสุดท้าย ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีความต้องการคล้ายกันคือ

- ต้องการใช้เวลาอยู่กับครอบครัวให้นานที่สุด
- หลีกเลี่ยงการอยู่ในโรงพยาบาล
- หลีกเลี่ยงการทำหัตถการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวด

- รักษาสมรรถนะของร่างกายให้ดีที่สุด และมีอาการเจ็บปวดหรืออาการทุกข์ทรมานอย่างอื่นน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแผนการดูแล ทีมสุขภาพควรพูดคุยเรื่องทางเลือกของการดูแลรักษาต่างๆ และให้ผู้ป่วยและครอบครัวเข้าใจ ถึงข้อดีและข้อเสียของทางเลือกแต่ละทาง อธิบายให้ผู้ป่วยและครอบครัวเข้าใจเป้าหมายของการดูแลแบบ palliative care ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการรักษาที่เหมาะสม นอกจากนี้ควรมีการพูดคุยเกี่ยวกับสถานที่อยู่ที่ต้องการเมื่อระยะสุดท้ายมาถึง รวมถึงการพูดคุยเกี่ยวกับคำสั่งการกู้ชีพ (resuscitation order's) การยืนยันถอดเครื่องพยุงชีวิต

การวางแผนการดูแลล่วงหน้า (Advance care planning)

เป็นขบวนการที่ผู้ป่วยวางแผนการรักษาล่วงหน้าสำหรับอนาคตที่ผู้ป่วยไม่สามารถบอกความต้องการของตนเองได้ การวางแผนการรักษาล่วงหน้าเป็นมาตรฐานที่สำคัญในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย ขบวนการดังกล่าวเป็นเรื่องของการสื่อสาร สนทนาระหว่างผู้ป่วย ครอบครัวและทีมสุขภาพ ถึงสถานการณ์สภาวะโรคของผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยมีโอกาสคิดสะท้อนถึงความต้องการในชีวิตของของตนเอง โดยเฉพาะการดูแลในช่วงสุดท้ายของชีวิต ผู้ป่วยที่มีการวางแผนเตรียมตัวล่วงหน้า มักก้าวผ่านระยะสุดท้ายได้อย่างราบรื่น หลีกเลี่ยงการรักษา การใช้หัตถการทางการแพทย์ที่ไม่จำเป็นและที่ผู้ป่วยไม่ต้องการ ซึ่งกลไกที่จะให้ผู้ป่วยสามารถควบคุมสิ่งที่ต้องการในระยะสุดท้ายได้ คือการวางแผนการดูแลล่วงหน้าและการทำหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต (advance directive, living will)

องค์ประกอบที่สำคัญของการวางแผนการดูแลล่วงหน้าได้แก่ ความเข้าใจในสถานการณ์ของโรคและทางเลือกของการดูแล ผลดีผลเสียของแต่ละแนวทาง รวมถึงภาระที่อาจเกิดขึ้นจากการดูแลนั้น การให้ผู้ป่วยมีโอกาสคิดทบทวนทางเลือกต่างๆ ของชีวิต การพูดคุยสื่อสารให้ข้อมูลอย่างละเอียด การมีการพูดคุยปรึกษาระหว่างผู้ป่วย ครอบครัวหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจแทน และทีมสุขภาพ

ใครควรทำ Advance Care Planning

ผู้ที่ควรทำแผนการดูแลล่วงหน้าได้แก่ผู้ป่วยเหล่านี้

- ผู้ที่เสี่ยงกับการเกิด strokes (ผู้ที่มี hypertension)
- Early dementia
- ผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงกับอุบัติเหตุทางสมอง
- ผู้ป่วยจิตเวชที่มีอาการรุนแรง และเป็นซ้ำ
- ผู้ป่วยระยะสุดท้าย

วัตถุประสงค์ของการทำแผนการดูแลล่วงหน้า

- ให้โอกาสผู้ป่วยคิดทบทวนและให้ผู้ป่วยมีโอกาสบอกสิ่งที่ผู้ป่วยต้องการ
- พัฒนาแผนการเฉพาะตัวของผู้ป่วยในการดูแลเมื่อระยะท้ายของชีวิตมาถึง
- ค้นหาและกำหนดผู้มีบทบาทในการตัดสินใจแทนผู้ป่วยถ้าต้องการ

เป้าหมายและผลลัพธ์ของการทำแผนการดูแลล่วงหน้า

การวางแผนการดูแลล่วงหน้า มักก่อให้เกิดการพูดคุยกันอย่างเปิดเผย ระหว่างทีมสุขภาพ ผู้ป่วยและครอบครัว ก่อให้เกิดความไว้วางใจ เกิดการทำงานเป็นทีม การพูดคุยทำให้ทีมสุขภาพและครอบครัวผู้ป่วยรู้ความต้องการของผู้ป่วย ลดความวิตกกังวล ความกลัวของผู้ป่วยและทีมสุขภาพ หลีกเลี่ยงความสับสนหรือความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

การวางแผนการดูแลล่วงหน้าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ

- ผู้ป่วยได้รับการดูแลทางการแพทย์ในเป้าหมายที่ผู้ป่วยต้องการ
- ลดปัญหา over- หรือ under-treatment
- ลดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวและความขัดแย้งกับทีมสุขภาพ
- ผู้ป่วยรู้สึกว่าตนเองสามารถควบคุมสถานการณ์การดูแลในแบบที่ต้องการได้ ช่วยลดความวิตกกังวล และลดภาวะที่ตนเองรู้สึกไร้พลังอำนาจ
- ลดการเป็นภาระในให้ผู้อื่นตัดสินใจ ซึ่งในวัฒนธรรมบ้านเรามักให้ความเคารพในสิทธิการตัดสินใจของผู้ป่วยน้อย ไม่ยอมให้แพทย์บอกความจริงกับผู้ป่วย รวมถึงการไม่ให้ผู้ป่วยได้มีโอกาสตัดสินใจ เมื่อมอบการตัดสินใจให้ผู้อื่น บางครั้งผู้ตัดสินใจเกิดความกังวล และไม่มั่นใจว่าการตัดสินใจดังกล่าวเป็นความต้องการของผู้ป่วยหรือไม่ และบางครั้งผู้ตัดสินใจยึดเอาผลประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง เช่น บุตรที่ไม่มีโอกาสได้ดูแลบิดามารดาอาจต้องการให้แพทย์ยืดเวลาให้ผู้ป่วยอยู่ได้นานที่สุดเพื่อให้ตนเองได้มีโอกาสดูแลทดแทนคุณ หรือครอบครัวอาจกลัวถูกติฉินนินทาจากเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้องที่ไม่ให้แพทย์ทำถึงที่สุด

เข้าใจการมองเห็นคุณค่าของผู้ป่วย

การเข้าใจการมองเห็นคุณค่าของผู้ป่วยและครอบครัวเป็นสิ่งที่แพทย์ต้องทำความเข้าใจ เพราะแต่ละคนมีการมองเห็นคุณค่าในสิ่งต่างๆแตกต่างกัน Palliative care เป็นการดูแลแบบผู้ป่วยและครอบครัวเป็นศูนย์กลาง จึงต้องจัดบริการโดยยึดตามความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัวในบริบทที่เหมาะสม

ตัวอย่างผู้ป่วย นาย ก.อายุ 65 ปี เป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ ต่อมาป่วยเป็นมะเร็งปอดไม่ตอบสนองต่อการรักษาด้วยเคมีบำบัด ได้รับ target therapy และไม่ตอบสนองเช่นกัน ต่อมาหอบมีการหายใจล้มเหลวเนื่องจากมะเร็งกระจายไปทั่วปอด ผู้ป่วยและครอบครัวได้รับการ counseling เรื่องการรักษาแบบประคับประคอง แต่ผู้ป่วยและครอบครัวยืนยันขอรักษาถึงที่สุด ผู้ป่วยระบุต้องการให้ใส่เครื่องช่วยหายใจและทดลองรักษาด้วยยาเคมีบำบัดอีก นาย ก.ระบุว่าต้องการการรักษาอย่างเต็มที่ รวมถึงการทำ cardio-pulmonary resuscitation จะสู้จนกว่าจะชนะหรือตายกันไปข้างหนึ่ง การตายอย่างสมศักดิ์ศรีคือการสู้จนถึงที่สุด

ต้องเข้าใจว่าผู้ป่วยแต่ละคนมีเป้าหมายของการดูแล (Goals of Care) แตกต่างกัน บางคนอาจเลือกความสุขสบายไม่ทุกข์ทรมาน (comfort care) บางอาจสู้เต็มที่เพื่อยืดชีวิต บางคนอาจเลือกระหว่างกลาง ไม่ว่าผู้ป่วยจะเลือกการรักษาแบบใด สิ่งที่ผู้ป่วยต้องคำนึงถึงคือภาระจากการรักษา การรักษาย่อมต้องแลกกับความไม่สุขสบาย ผู้ป่วยยอมแลกความไม่สุขสบายจากการรักษาหรือไม่

ความต้องการของผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงตามการดำเนินโรคตามสมรรถนะที่เสื่อมถอยลง ยกตัวอย่างเช่น นาย ข. อายุ 85 ปี เป็น end-stage COPD with type 2 respiratory failure อยู่แต่กับบ้าน ช่วยเหลือตัวเองได้ดีพอควร เมื่อพูดคุยถึงแผนการดูแลล่วงหน้า นายข.ระบุกับทีมสุขภาพว่าต้องการการรักษาอย่างเต็มที่ รวมถึงการใส่ท่อช่วยหายใจ ถ้าอาการเลวลง ต่อมานาย ข. มี infective exacerbation ได้รับการใส่ท่อและเครื่องช่วยหายใจและอยู่ใน ICU 3 สัปดาห์ ต้องอยู่ในโรงพยาบาลนาน 3 เดือน ขณะนี้ไม่สามารถช่วยตนเองได้ ต้องได้รับ oxygen ตลอดเวลา เมื่อมีการพูดคุยเรื่องการวางแผนการดูแลล่วงหน้า นายข. ระบุว่าต้องการรักษาแบบประคับประคอง นายข.เสียชีวิตอย่างสงบในอีก 2 เดือนต่อมา โดยปฏิเสธการใส่ท่อช่วยหายใจ

เมื่อเป้าหมายของการดูแลรักษาคือให้มีความสบายมากที่สุด ควรต้องหยุดยาที่ไม่จำเป็น มีการใส่ท่อให้น้อยที่สุด หยุด intrusive monitoring ซึ่งทำให้เกิดความกังวลหรือก่อให้เกิด interventions ต่างๆ ตามมา ละสายตาจากมุมมองทางการแพทย์ มองเหตุการณ์ต่างๆ ในมุมมองของคนธรรมดา

ข้อดีของการทำการวางแผนการดูแลล่วงหน้า

การวางแผนการดูแลล่วงหน้า มักก่อให้เกิดการพูดคุยกันอย่างเปิดเผย ระหว่างทีมสุขภาพ ผู้ป่วยและครอบครัว ก่อให้เกิดความไว้วางใจ เกิดการทำงานเป็นทีม การพูดคุยทำให้ทีมสุขภาพและครอบครัวผู้ป่วยรู้ความต้องการของผู้ป่วย ลดความวิตกกังวล ความกลัวของผู้ป่วยและทีมสุขภาพ หลีกเลี่ยงความสับสนหรือความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

หนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต (Advance Directive)

เป็นคำสั่งการปฏิบัติในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อวางเป้าหมายการรักษา ประกอบด้วยความคิดเห็นและการที่ผู้ป่วยมองเห็นคุณค่าในชีวิต มักทำร่วมกับการแต่งตั้งหรือระบุผู้มีอำนาจในการตัดสินใจแทน (health care proxy หรือ durable power of attorney for health care) หนังสือแสดงเจตนาเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนการการดูแลล่วงหน้า

การวางแผนการดูแลล่วงหน้าต่างจากการทำหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างไร?

การวางแผนการดูแลล่วงหน้าเป็นขบวนการ ส่วนการทำหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิตเป็นเอกสารซึ่งแจ้งความจำนงค์เกี่ยวกับความปราถนาของผู้ป่วย และกำหนดผู้มีอำนาจตัดสินใจแทน ซึ่งการวางแผนการดูแลล่วงหน้ามักจะตามมาด้วยการทำหนังสือแสดงเจตนาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิตตามมา การแจ้งความจำนงค์ด้วยวาจาสามารถใช้ปฏิบัติได้ แต่ทางการแพทย์ต้องการเป็นลายลักษณ์อักษรที่เป็นทางการมากกว่า

รูปที่ 1 Advance care planning and advance directive

ในประเทศไทย พรบ.สุขภาพ มาตรา 12 ได้กำหนดให้ผู้ป่วยที่อยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิต สามารถแสดงความประสงค์ที่จะไม่รับบริการทางการแพทย์ เช่น การใช้เครื่องมือทางการแพทย์ที่เป็นไปเพื่อยืดความเจ็บป่วยทรมานโดยไม่จำเป็น แต่ผู้ป่วยยังคงได้รับการดูแลจากแพทย์ พยาบาลตามความเหมาะสมเพื่อบรรเทาความเจ็บปวดและอาการไม่สุขสบายต่างๆ การทำหนังสือแสดงเจตนาตามมาตรา 12 ผู้ป่วยต้องทำด้วยตนเอง และจะต้องมีพยานจำนวนสองคนร่วมเซ็นรับทราบ ในเอกสารสามารถระบุการรักษาที่ผู้ป่วยไม่ต้องการ และสามารถแต่ตั้งผู้มีอำนาจตัดสินใจแทนผู้ป่วย เอกสารสามารถ download จาก website thailivingwill.In.th

ขั้นตอนของการวางแผนการรักษาล่วงหน้า

การทำแผนการดูแลล่วงหน้าควรทำในขณะที่ผู้ป่วยมีสุขภาพดีหรือโรคคงตัว ในระยะที่มีความเจ็บป่วยที่คุกคามต่อชีวิตหรือมีการเปลี่ยนแปลงสมรรถนะร่างกายยิ่งมีความจำเป็น แพทย์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเริ่มขบวนการวางแผนการรักษาล่วงหน้า การมีส่วนร่วมของแพทย์ จะช่วยให้การวางแผนบรรลุผลสำเร็จ การพูดคุยเรื่องนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อน แพทย์ควรเข้าใจบริบทต่างๆ ที่มีผลกับการตัดสินใจของผู้ป่วย เช่น ประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา รวมถึงอายุของผู้ป่วย หลังให้ข้อมูลแพทย์ควรให้เวลาผู้ป่วยและครอบครัวได้มีโอกาสพูดคุยกันก่อนจะวางแผนการดูแล

การทำแผนการดูแลล่วงหน้าประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. การนำสู่ข้อสนทนา
2. การสนทนาอย่างเป็นขั้นตอน
3. การบันทึกเจตนาของผู้ป่วย
4. การทบทวนและปรับปรุงเป็นระยะ
5. ทำตามเจตนาของผู้ป่วยเมื่อเวลานั้นมาถึง

ขั้นตอนที่ 1: การนำสู่ข้อสนทนา

เกริ่นพูดคุยการรับรู้สภาวะโรคของผู้ป่วย ชี้ให้เห็นความสำคัญของการต้องคิดทบทวนสิ่งที่ต้องการ และความสำคัญของการคิดล่วงหน้าเกี่ยวการแนวทางการดูแล เมื่อโรคจัดการลำบาก บอกวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการทำแผนการดูแลล่วงหน้า อาจให้เอกสารให้ผู้ป่วยอ่านก่อนและจะได้พูดคุยด้วยกันอย่างละเอียดเพื่อค้นหาเจตนาในการรักษาของผู้ป่วย อธิบายความสำคัญและบทบาทของผู้ที่จะเป็นตัวแทนในการตัดสินใจแทนผู้ป่วยกรณีที่ผู้ป่วยไม่อยู่ในสภาวะที่จะทำได้

ขั้นตอนที่ 2: การสนทนาอย่างเป็นขั้นตอน

- ค้นหาขอบเขตในการยอมรับการเปลี่ยนการรักษาจาก curative care สู่ palliative care ของผู้ป่วยในสถานการณ์ต่างๆ
- ขอบเขตในการยอมรับของผู้ป่วยขึ้นอยู่กับ
  - สถานการณ์ความเจ็บป่วย
  - พยากรณ์โรค
  - ขีดจำกัดของสมรรถภาพ
  - ความยากลำบากของการรักษา โดยเฉพาะการทำหัตถการที่รุกรานก่อให้เกิดความไม่สุขสบาย
  - ค่าใช้จ่ายในการรักษา
- กำหนดสถานการณ์ต่างๆ และให้ผู้ป่วยแสดงเจตนาและเป้าหมายการรักษาที่ต้องการในแต่ละสถานการณ์

  เป้าหมายการรักษาอาจมีได้หลายอย่าง
- ยืดชีวิต รักษาทุกอย่าง
- พยายามรักษาให้โรคหาย แต่มีการประเมินเป็นระยะ และยุติถ้าไม่ได้ผล
- จำกัดการรักษาอยู่เฉพาะที่ไม่รุกรานและไม่เป็นภาระ
- รักษาให้สุขสบายเท่านั้น (comfort care)

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการยกสถานการณ์ต่างๆ ในการวางแผนการล่วงหน้า

เป้าหมายการรักษา	สถานการณ์ในปัจจุบัน สูงอายุเป็น Stroke	สถานการณ์ที่ 1 โรคลุกลาม โอกาสรอด 50:50	สถานการณ์ที่ 2 โรคลุกลามมาก โอกาสรอดน้อยมาก
ยืดชีวิต รักษาทุกอย่าง			
พยายามรักษาให้โรคหาย แต่มีการประเมินเป็นระยะและยุติถ้าไม่ได้ผล	√ DNR √ Transient respiratory support		
จำกัดการรักษาอยู่เฉพาะที่ไม่ รุกราน และไม่เป็นภาระ		√ DNR √ Fluid √ Artificial nutrition √ Antibiotics if needed	
รักษาให้สุขสบายเท่านั้น (comfort care)			√ DNR √ No fluid √ No artificial nutrition √ No antibiotic

ตัวอย่างการสนทนา

คุณสมชาย ขณะนี้แพทย์ได้ทำการรักษาโรคหัวใจของคุณด้วยการผ่าตัดและขณะนี้คุณมีสุขภาพแข็งแรงดี สมมุติคุณเกิดมีอาการป่วยด้วยโรคอื่นๆ เช่น ปอดบวม เป้าหมายในการรักษาของคุณจะเป็นอย่างไร?

เป้าหมายการรักษามีหลายแบบ ตัวอย่างเช่น

- ยืดชีวิต รักษาทุกอย่าง
- พยายามรักษาให้โรคหาย แต่มีการประเมินเป็นระยะและยุติถ้าไม่ได้ผล
- จำกัดการรักษาอยู่เฉพาะที่ไม่รุกรานไม่เป็นภาระ
- รักษาให้สุขสบายเท่านั้น (comfort care)

ดิฉัน/ผม คาดเดาได้ว่าในขณะที่สมรรถนะของคุณยังแข็งแรงคุณคงเลือกการรักษาทุกอย่างที่ช่วยให้หาย คุณสมชาย สมมุติว่าโรคหัวใจของคุณลุกลามมากขึ้นและอยู่ในระยะที่ไม่สามารถรักษาได้ไม่ว่าด้วยการผ่าตัด หรือการใช้ยา อาการของคุณทำให้คุณเหนื่อยมาก คุณได้รักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลเป็นเวลานานแล้ว ขณะนี้คุณเริ่มไม่รู้สึกตัว คุณต้องการได้รับการดูแลอย่างไร ลองดูเป้าหมายต่างๆ ที่เราได้ดูกันแล้ว ลองพิจารณาว่าการรักษาแบบใด ตรงกับความต้องการของคุณ

- ยืดชีวิต รักษาทุกอย่าง
- พยายามรักษาให้โรคหาย แต่มีการประเมินเป็นระยะ และยุติถ้าไม่ได้ผล
- จำกัดการรักษาอยู่เฉพาะที่ไม่ invasive และไม่เป็นภาระ
- รักษาให้สุขสบายเท่านั้น (comfort care)

ขั้นตอนที่ 3: บันทึกเจตนาของผู้ป่วย

การบันทึกเอกสาร (Advance planning documents) หลังจากที่ผู้ป่วยได้แสดงเจตนาเลือกแนวทางการรักษา แพทย์ควรทบทวนเอกสารแสดงเจตนาร่วมกับผู้ป่วยและครอบครัว แก้ไขในส่วนที่ยังคลาดเคลื่อนหรือเข้าใจไม่ตรงกัน ให้มั่นใจว่าเอกสารแสดงเจตนาต้องมีความชัดเจนที่จะช่วยในการตัดสินใจการรักษา หลังจากนั้นให้ผู้ป่วยเซนต์เอกสาร แล้วเก็บเอกสารในเวชระเบียนผู้ป่วย

ควรมีการพิจารณาหัวข้อเหล่านี้ร่วมด้วย

- การจัดการภาระกิจที่คั่งค้าง
  การรักษาความทรงจำครั้งสุดท้าย
  การกล่าวคำอำลา
- การกำหนดผู้ดูแล
- การเลือกสถานที่เสียชีวิต

ขั้นตอนที่ 4: ทบทวนและปรับปรุงเป็นระยะ

ขั้นตอนที่ 5: ทำตามเจตนาของผู้ป่วยเมื่อเวลานั้นมาถึง

บทบาทของตัวแทนผู้ป่วย

ต้องให้ตัวแทนในการตัดสินใจของผู้ป่วยอยู่ในการสนทนาเพื่อให้รับรู้ความต้องการของผู้ป่วย ผู้ป่วยต้องระบุบทบาทของตัวแทนในการตัดสินใจแทนกรณีที่ผู้ป่วยไม่อยู่ในสภาพที่จะทำได้ เมื่อผู้ป่วยไม่อยู่ในสภาพที่จะตัดสินใจได้ ตัวแทนต้องทำงานร่วมกับทีมแพทย์ในการเลือกแนวทางการรักษาแทนผู้ป่วยโดยยึดเจตนาของผู้ป่วยเป็นสำคัญ

ข้อบกพร่องที่มักพบในการทำแผนการรักษาล่วงหน้า

- ขาดการวางแผนล่วงหน้า ทำในภาวะฉุกเฉิน ทำให้ไม่มีโอกาสคิดทบทวนต้องตัดสินใจอย่างรีบด่วน
- ผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจแทนผู้ป่วยไม่ได้ร่วมในการสนทนา ทำให้ไม่ทราบความต้องการของผู้ป่วย
- เจตนาของผู้ป่วยไม่ชัดเจน
- การสนทนาทำในวงแคบ ไม่มีสถานการณ์หลากหลายให้มีโอกาสพิจารณา

บรรณานุกรม

1. National Cancer Institute. EndLink: Resource for end of life care education. Advance care planning. http://endlink.lurie.northwestern.edu/eolc_advance_care_planning.cfm (Access December 10, 2015).
2. American Medical Association. Education for Physicians on End-of-life Care. Module 1: Advance care planning. http://endlink.lurie.northwestern.edu/advance_care_planning/module1.pdf. (Access March 10, 2014).
3. American Medical Association. Education for Physicians on End-of-life Care. Module 7: Goals of care.
4. พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พศ.2550 มาตรา 12. http://www.thailivingwill.in.th/content/พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ-พศ-๒๕๕๐ (Access December 10, 2015)

ตัวอย่างหนังสือแสดงเจตนาต่อไปนี้สามารถแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพผู้ป่วยแต่ละราย ทั้งนี้ ควรปรึกษาผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขหรือผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนี้ และเพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจ กรุณาอ่านประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วย พ.ศ. ๒๕๕๓ ในเว็บไซต์ www.thailivingwill.in.th

คำแนะนำในการทำหนังสือแสดงเจตนา

๑. การทำหนังสือแสดงเจตนานี้เป็นสิทธิผู้ป่วยที่จะเลือกทำหรือไม่ก็ได้ตามความสมัครใจผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาควรทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ในการทำหนังสือนี้ก่อน กรณีที่ผู้ที่จะทำหนังสือมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองหรือญาติที่ให้การเลี้ยงดู

๒. ผู้ที่ประสงค์จะทำหนังสือแสดงเจตนาอาจขอคำปรึกษาจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ของสถานบริการสาธารณสุขหรือนักกฎหมายที่มีความเข้าใจในเรื่องนี้

๓. หากผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาเขียนหนังสือไม่ได้ หรือไม่สะดวกในการเขียนหนังสือ สามารถขอให้ผู้อื่นช่วยเขียนหรือพิมพ์แทนได้ แล้วขอให้ผู้เขียนหรือผู้พิมพ์ระบุชื่อ นามสกุล หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน พร้อมลงลายมือชื่อหรือลายพิมพ์นิ้วมือของผู้นั้นกำกับไว้ในหนังสือนั้นด้วย

๔. เพื่อช่วยยืนยันความถูกต้องในกรณีมีข้อสงสัย กรณีที่มีการทำหนังสือแสดงเจตนาในสถานบริการสาธารณสุข ควรมีพยานรู้เห็นในขณะทำหนังสือแสดงเจตนาทั้งสองฝ่าย ได้แก่ พยานฝ่ายสมาชิกในครอบครัว ญาติ เพื่อนหรือคนใกล้ชิดของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา กับพยานฝ่ายผู้ให้การดูแลรักษา เช่น แพทย์ พยาบาล แต่ก็ไม่ควรเป็นแพทย์เจ้าของไข้หรือพยาบาลผู้จัดการรายกรณี
ในกรณีที่มีการทำหนังสือแสดงเจตนาที่บ้านหรือที่อื่น ควรมีพยานตามความเหมาะสมแล้วแต่กรณี

๕. ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาควรจัดเก็บหนังสือไว้เอง หรือมอบให้บุคคลที่ใกล้ชิดเก็บรักษาไว้ และมอบสำเนาหนังสืออย่างละ ๑ ฉบับให้แก่ญาติ พยาน ผู้ที่ทำหน้าที่อธิบายความประสงค์ของผู้ทำหนังสือหรือแพทย์ที่เคยให้การรักษา เพื่อให้ทราบความประสงค์ของผู้ทำหนังสือ

๖. ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาจะยกเลิกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงหนังสือเมื่อใดก็ได้ ทั้งนี้ผู้ทำหนังสือแสดงเจตนาควรแจ้งเรื่องนี้ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบโดยไม่ชักช้า โดยเฉพาะผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสมาชิกในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิด

๗. ญาติผู้ป่วยหรือสมาชิกในครอบครัวควรทำตามความประสงค์ของผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา และไม่ควรปกปิดข้อมูลอาการป่วยมิให้ผู้ป่วยทราบ ซึ่งอาจเป็นผลเสียต่อผู้ป่วยมากกว่าผลดี เช่น ทำให้ผู้ป่วยมีความสงสัย ไม่ไว้วางใจ วิตกกังวล ไม่มีโอกาสสั่งเสีย ร่ำลา หรือจัดการทรัพย์สินของตนเอง

๘. กรณีที่มีข้อสงสัยหรือเห็นว่าการดูแลรักษาของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุข ไม่สอดคล้องกับหนังสือแสดงเจตนาหรือความประสงค์ของผู้ป่วยแล้ว ญาติผู้ป่วยหรือผู้ใกล้ชิดควรปรึกษาหารือ หรือสอบถามข้อเท็จจริงจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขโดยตรง

ตัวอย่างหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุข (แบบที่ ๑)

เขียนที่ ....

วันที่ ....

ข้าพเจ้า(ชื่อ-นามสกุล)..อายุ........ปี
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ....
ที่อยู่ที่ติดต่อได้...
เบอร์โทรศัพท์ ....เบอร์ที่ทำงาน ....

ขณะข้าพเจ้าทำหนังสือฉบับนี้ ข้าพเจ้ามีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ ข้าพเจ้าประสงค์จะให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ดูแลรักษาข้าพเจ้า รักษาโดยให้ข้าพเจ้ายังมีคุณภาพชีวิตที่ข้าพเจ้ายอมรับได้

ในกรณีที่ข้าพเจ้าตกอยู่ในสภาวะใดสภาวะหนึ่งต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นวาระสุดท้ายในชีวิตของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่ต้องการตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น (โปรดทำเครื่องหมาย ในข้อที่ท่านต้องการบางข้อหรือทั้งหมด พร้อมลงชื่อกำกับในข้อนั้นด้วย)

ไม่รู้สึกตัวอย่างถาวร หมายความว่า ข้าพเจ้าไม่อาจรู้ได้ว่ารอบตัวข้าพเจ้ามีใครหรือสิ่งใดอยู่เลย และมีโอกาสน้อยมากที่จะกลับฟื้นขึ้นมาจากการสลบนั้น	☐ ....
มีอาการสับสนอย่างถาวร หมายความว่า ข้าพเจ้าไม่อาจจดจำ เข้าใจหรือตัดสินใจเรื่องใด ๆ ได้ ข้าพเจ้าไม่อาจจำคนที่ข้าพเจ้ารักได้ หรือไม่สามารถสนทนากับเขาได้อย่างแจ่มแจ้ง	☐ ....
ไม่สามารถใช้ชีวิตประจำวันตามปกติได้อย่างอิสระ ซึ่งได้แก่ ไม่อาจพูดได้ยาว ๆ อย่างชัดเจน หรือเคลื่อนไหวร่างกายไม่ได้ ต้องให้ผู้อื่นช่วยทำสิ่งต่อไปนี้ให้ คือ ป้อนอาหาร อาบน้ำ แต่งตัว เดินไม่ได้เอง การฟื้นฟูสภาพหรือการรักษาที่ช่วยฟื้นฟูใด ๆ จะไม่ทำให้อาการดังกล่าวกระเตื้องขึ้น	☐ ....
อยู่ในภาวะสุดท้ายของการเจ็บป่วย หมายความว่า โรคที่ข้าพเจ้าเป็นอยู่มาถึงระยะสุดท้ายแล้ว แม้ได้รับการรักษาเต็มที่แล้วก็ตาม เช่น มะเร็งได้แพร่กระจายไปทั่วโดยไม่สนองต่อการรักษาใด ๆ ต่อไปอีก หัวใจและปอดได้รับความเสียหายหรือถูกทำลายเรื้อรัง จนกระทั่งมีความรู้สึกว่าขาดอากาศอยู่ตลอดเวลา	☐ ....

โปรดให้การรักษาข้าพเจ้าตามความประสงค์ ดังต่อไปนี้ (โปรดทำเครื่องหมาย ในข้อที่ท่านยอมรับหรือไม่ยอมรับ พร้อมลงชื่อกำกับในข้อนั้นด้วย)

๑. **<u>การฟื้นฟูการเต้นของหัวใจและการหายใจ</u>** ได้แก่ การกระตุ้นให้หัวใจกลับเต้นขึ้นใหม่ หรือทำให้กลับหายใจได้ใหม่ภายหลังจากที่หัวใจหรือการหายใจหยุดทำงานแล้ว ซึ่งได้แก่การใช้เครื่องมือไฟฟ้ากระตุ้น กด_กระแทกทรวงอก และใช้เครื่องช่วยหายใจ	☐ ยอมรับ ☐ ไม่ยอมรับ ………………
๒. **<u>การพยุงการมีชีวิต</u>** คือ การใช้เครื่องช่วยหายใจติดต่อกันไปตลอดเวลา การให้สารน้ำและยาทางหลอดเลือดดำ รวมทั้งการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่ช่วยให้ปอด หัวใจ ไต และอวัยวะอื่น ๆ ทำงานต่อไปได้	☐ ยอมรับ ☐ ไม่ยอมรับ ………………
๓. **<u>การรักษาภาวะที่เกิดภาวะแทรกซ้อนขึ้นใหม่</u>** เช่น การผ่าตัด การถ่ายเลือด การให้ยาปฏิชีวนะ ซึ่งเป็นการรักษาภาวะแทรกซ้อนดังกล่าว แต่ไม่ได้รักษาโรคที่เป็นอยู่เดิม	☐ ยอมรับ ☐ ไม่ยอมรับ ………………
๔. **<u>การให้อาหารทางท่อ</u>** หมายถึง การให้อาหารและน้ำเข้าไปในกระเพาะอาหารของผู้ป่วย หรือให้ของเหลวเข้าทางหลอดเลือดดำ หรือรวมทั้งการให้อาหารหรือน้ำทางหลอดเลือดแดงด้วย	☐ ยอมรับ ☐ ไม่ยอมรับ ………………

ในกรณีที่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขได้ให้บริการไปแล้ว โดยมิได้ทราบถึงเนื้อความในหนังสือแสดงเจตนาฉบับนี้หรือไม่ทราบความประสงค์ที่แท้จริงของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอร้องให้ <u>ยุติการบริการ</u> (Withdraw) ในสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่ยอมรับด้วย

ข้าพเจ้าขอให้สถานพยาบาลหรือผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

- ○ ความประสงค์ที่จะเสียชีวิตที่บ้าน
- ○ การเยียวยาทางจิตใจอื่น ๆ (กรุณาระบุ เช่น การสวดมนต์, การเทศนาของนักบวช เป็นต้น)……………………………………………………………………………………………
- ○ ……………………………………………………………………………………………………
- ○ ……………………………………………………………………………………………………

ข้าพเจ้าขอมอบหมายให้ (ชื่อ นามสกุล)…………………………………………………… ในฐานะบุคคลใกล้ชิด (ถ้ามี) เป็นผู้แสดงเจตนาแทน เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้

ตามปกติเพื่อทำหน้าที่อธิบายความประสงค์ที่แท้จริงของข้าพเจ้า หรือปรึกษาหารือกับผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขในการวางแผนการดูแลรักษาต่อไป

ข้าพเจ้าได้ทำหนังสือแสดงเจตนาต่อหน้าพยาน และทำสำเนาเอกสารมอบให้บุคคลใกล้ชิด และพยานเก็บรักษาไว้ เพื่อนำไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ของสถานพยาบาลเมื่อข้าพเจ้าถูกนำตัวเข้ารักษาในสถานพยาบาล

ลงชื่อผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา..

ลงชื่อบุคคลใกล้ชิด...

ลงชื่อพยาน..

ลงชื่อพยาน..

ลงชื่อผู้เขียน/ผู้พิมพ์ ....

ผู้ใกล้ชิด (ทำหน้าที่อธิบายความประสงค์ที่แท้จริงของผู้ทำหนังสือ หรือหารือแนวทางการดูแลรักษากับผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ดูแลรักษาข้าพเจ้า เช่น บิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร พี่ น้อง หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ไว้วางใจกัน)

ชื่อ-นามสกุล ....มีความสัมพันธ์เป็น ....

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้...

เบอร์โทรศัพท์ ....

พยานคนที่ ๑

ชื่อ-นามสกุล ....มีความสัมพันธ์เป็น ....

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้..

เบอร์โทรศัพท์ ....

พยานคนที่ ๒

ชื่อ-นามสกุล ....มีความสัมพันธ์เป็น ....

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้...

เบอร์โทรศัพท์ ....

ผู้เขียนหรือผู้พิมพ์หนังสือนี้แทนผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา

ชื่อ-นามสกุล ....มีความสัมพันธ์เป็น ....

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้..

เบอร์โทรศัพท์ ....

ตัวอย่างหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุข (แบบที่ ๒)

วันที่ ....

ข้าพเจ้า (ชื่อ-นามสกุล) ....อายุ........ปี
บัตรประชาชนเลขที่ ....
ที่อยู่ที่ติดต่อได้ ....
เบอร์โทรศัพท์ ....เบอร์ที่ทำงาน ....

ขณะทำหนังสือฉบับนี้ ข้าพเจ้ามีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ และมีความประสงค์ที่จะแสดงเจตนาที่จะขอตายอย่างสงบตามธรรมชาติ ไม่ต้องการให้มีการใช้เครื่องมือใด ๆ กับข้าพเจ้า เพื่อยืดการตายออกไปโดยไม่จำเป็นและเป็นการสูญเปล่า แต่ข้าพเจ้ายังคงได้รับการดูแลรักษาตามอาการ

- เมื่อข้าพเจ้าตกอยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิต หรือ
- เมื่อข้าพเจ้าได้รับทุกข์ทรมานจากการบาดเจ็บหรือโรคที่ไม่อาจรักษาให้หายได้

ข้าพเจ้าขอปฏิเสธการรักษาดังต่อไปนี้ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ และให้เซ็นชื่อกำกับหน้าข้อที่ท่านเลือก)

○ การเจาะคอเพื่อใส่ท่อช่วยหายใจ
○ การใช้เครื่องช่วยหายใจ
○ การให้สารอาหารและน้ำทางสายยาง
○ การเข้ารักษาในห้องไอ.ซี.ยู (I.C.U.)
○ การกระตุ้นระบบไหลเวียน
○ กระบวนการฟื้นชีพเมื่อหัวใจหยุด
○ การรักษาโรคแทรกซ้อนด้วยยาหรือวิธีการรักษาใด ๆ
○ ....
○ ....
○ ....

ในกรณีที่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขได้ให้บริการดังกล่าว โดยมิได้ทราบถึงเนื้อความในหนังสือแสดงเจตนาฉบับนี้หรือไม่ทราบความประสงค์ที่แท้จริงของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอร้องให้ผู้นั้นกรุณาหยุดการบริการ(Withdraw)ต่อไปนี้ด้วย ได้แก่

○ การใช้เครื่องช่วยหายใจ
○ การให้สารอาหารและน้ำทางสายยาง
○ ....
○ ....
○ ....

ข้าพเจ้าขอให้สถานพยาบาลหรือผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

ความประสงค์ที่จะเสียชีวิตที่บ้าน

- การเยียวยาทางจิตใจ(กรุณาระบุ เช่น การสวดมนต์, การเทศนาของนักบวช)
- ....

ข้าพเจ้าขอมอบหมายให้ (ชื่อ นามสกุล) .... ในฐานะบุคคลใกล้ชิด (ถ้ามี) เป็นผู้แสดงเจตนาแทน เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ตามปกติ เพื่อทำหน้าที่อธิบายความประสงค์ที่แท้จริงของข้าพเจ้า หรือปรึกษาหารือกับแพทย์ในการวางแผนการดูแลรักษาต่อไป

ข้าพเจ้าได้ทำหนังสือแสดงเจตนาต่อหน้าพยาน และทำสำเนาเอกสารมอบให้บุคคลใกล้ชิด และพยานเก็บรักษาไว้ เพื่อนำไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ของสถานพยาบาลเมื่อข้าพเจ้าถูกนำตัวเข้ารักษาในสถานพยาบาล

ผู้แสดงเจตนา...ลงชื่อ

บุคคลใกล้ชิด...ลงชื่อ

พยาน...ลงชื่อ

พยาน...ลงชื่อ

ผู้ใกล้ชิด (ทำหน้าที่อธิบายความประสงค์ที่แท้จริงของผู้ทำหนังสือ หรือหารือแนวทางการดูแลรักษากับผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ดูแลรักษาข้าพเจ้า เช่น บิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร พี่ น้อง หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ไว้วางใจกัน)

ชื่อ-นามสกุล ....มีความสัมพันธ์เป็น ....

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้...

เบอร์โทรศัพท์ ....

พยานคนที่ ๑

ชื่อ-นามสกุล ....มีความสัมพันธ์เป็น ....

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน

....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้...

เบอร์โทรศัพท์ ....

พยานคนที่ ๒

ชื่อ-นามสกุล ....มีความสัมพันธ์เป็น ....

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้...

เบอร์โทรศัพท์ ....

ผู้เขียนหรือผู้พิมพ์หนังสือนี้แทนผู้ทำหนังสือแสดงเจตนา

ชื่อ-นามสกุล ....มีความสัมพันธ์เป็น ....

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ....

ที่อยู่ที่ติดต่อได้...

เบอร์โทรศัพท์ ....

Module 9.
Goal Setting and Advance Care Planning

คำถามเพื่อค้นหาเป้าหมายการดูแลในผู้ป่วย end-of-life

- คุณวิตกกังวลอะไรมากที่สุดเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของคุณ?
- คุณรู้สึกอย่างไรบ้างกับการรักษาที่ผ่านมาตลอด?
- อะไรที่เป็นความลำบากมากที่สุดเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของคุณ?
- คุณคาดหวังอะไรเกี่ยวกับอนาคต?
- คุณกลัวเกี่ยวกับอนาคตข้างหน้าอย่างไร?
- อะไรที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับคุณ?
- อะไรทำให้คุณมีพลังที่จะเผชิญกับสถานการณ์ในขณะนี้?
- คุณคิดว่าอะไรสำคัญที่สุดต่อครอบครัวคุณ?
- ความต้องการของคุณขณะนี้คืออะไร?
- มีอะไรที่คุณต้องการทำให้บรรลุผลหรือไม่?
- คุณรู้สึกว่าคุณสามารถควบคุมสถานการณ์รอบด้านและการตัดสินใจต่างๆได้หรือไม่อย่างไร?
- อะไรเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคุณที่ช่วยให้คุณรู้สึกว่าสามารถควบคุมสถานการณ์ต่างๆได้?
- อะไรทำให้คุณมีความสุข?
- อะไรเป็นความภาคภูมิใจของคุณ? สิ่งที่คุณคิดว่าประสบความสำเร็จที่สุดคืออะไร?
- สถานที่ที่คุณอยากอยู่ในเวลาที่เหลือของคุณคือที่ไหน?
- การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การไหว้พระสวดมนต์ ทำสังฆทานช่วยด้านจิตวิญญาณของคุณหรือไม่?

Module 9.
Goal Setting and Advance Care Planning

แบบฝึกหัดการใช้คำถามเพื่อช่วยในการวางเป้าหมายการดูแล

แบบฝึกหัดนี้ช่วยในการสื่อสารกับผู้ป่วยและครอบครัวในการวางแผนการดูแลล่วงหน้า

1. ให้จับกลุ่มจำนวน 3 คนต่อกลุ่ม เพื่อเล่นบทบาทสมมุติ:
   บุคลากรทีมสุขภาพ (แพทย์หรือพยาบาล)
   ผู้ป่วย
   ผู้สังเกตการณ์
2. เล่นบทบาทสมมุติ (8 นาที)

บุคลากรทีมสุขภาพ (แพทย์หรือพยาบาล) - พูดคุยโดยใช้คำถามนำที่ท่านได้อ่านทบทวนมาก่อน เลือกคำถามที่ท่านคิดว่าเหมาะสม พูดคุยถามผู้ป่วยเพื่อช่วยในการวางแผนล่วงหน้า ผู้ป่วยรับรู้ว่าโรคอยู่ในระยะสุดท้ายและมีเวลาเหลือไม่นาน (3 เดือน)

ผู้ป่วย - คุณเป็นผู้ป่วยที่โรคอยู่ในระยะสุดท้ายและคุณรับรู้ว่าเวลาของคุณเหลืออีกไม่นาน (3 เดือน) แพทย์/พยาบาลจะพูดคุยกับคุณเพื่อช่วยคุณวางแผนการดูแลล่วงหน้า

ผู้สังเกตการณ์ - สังเกตวิธีการพูดคุย การถามคำถาม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรสุขภาพและผู้ป่วยเพื่อให้ข้อคิดสะท้อนแก่ผู้เล่นบทบาทสมมุติ

3. การสะท้อนในกลุ่ม (30 นาที) คุณภาพในการสื่อสาร คำถามเหล่านี้ช่วยในการนำเข้าสู่การพูดคุยการวางเป้าหมายการรักษาและการวางแผนการดูแลล่วงหน้าหรือไม่และอย่างไร?

ผู้ป่วย - รู้สึกอย่างไรกับคำถามที่แพทย์/พยาบาลใช้? คำถามนี้ช่วยคุณในการวางเป้าหมายการดูแลหรือไม่?

ผู้สังเกตการณ์ - ให้ข้อคิดเห็นคุณภาพในการสื่อสารที่ท่านสังเกตการณ์

บุคลากรสุขภาพ - ท่านรู้สึกอย่างไรกับการพูดคุยในบทบาทสมมุตินี้

Module 9.
Goal Setting and Advance Care Planning

แบบบันทึกการสังเกตการณ์การให้คำปรึกษา (Medical Counseling Checklist)
Role Play Checklist

Trainee..

A. เริ่มต้น/สร้างความสัมพันธ์

1. แนะนำตนเองและขั้นตอน ( ) มี ( ) ไม่มี
2. Small talk ( ) มี ( ) ไม่มี

B. เข้าใจประเด็นปัญหา (identification of problem)

1. ถามถึงปัญหาต่างๆ (problem survey) ( ) มี ( ) ไม่มี
2. ติดตามเรื่องราวอย่างต่อเนื่อง (maintains a narrative thread) ( ) มี ( ) ไม่มี
3. สำรวจลงลึก ทำความเข้าใจ ( ) มี ( ) ไม่มี

C. ตั้งเป้าหมาย (goal setting)

1. เลือกปัญหาที่แท้จริงที่ต้องการ (problem identification) ( ) มี ( ) ไม่มี
2. สร้างแรงจูงใจ (establish the motivation) ( ) มี ( ) ไม่มี
3. กำหนดเป้าหมายร่วมกัน (choose the appropriate problem) ( ) มี ( ) ไม่มี

D. การแก้ปัญหา (problem solving)

1. การใช้คำถาม ( ) เหมาะสม ( ) ไม่เหมาะสม
2. การฟัง ( ) มาก ( ) น้อย ( ) เหมาะสม ( ) ไม่เหมาะสม
3. การให้ข้อมูลทางการแพทย์ medicat facts ( ) มี ( ) ไม่มี
   ( ) เหมาะสม ( ) ไม่เหมาะสม
4. เสนอทางเลือก (shares possible solutions) ( ) มี ( ) ไม่มี
5. การให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วม (lets counselee make his\her own decision)
   ( ) มี ( ) ไม่มี
6. การให้ความหวังในความเป็นจริง (shows hope) ( ) มี ( ) ไม่มี
   ( ) เหมาะสม ( ) ไม่เหมาะสม
7. สรุปเป็นระยะ (segment summary) ( ) มี ( ) ไม่มี ( ) เหมาะสม ( ) ไม่เหมาะสม

E. การจบการสนทนา (closing)

1. เปิดโอกาสให้ถาม (asks for questions) ( ) มี ( ) ไม่มี
2. แสดงความชื่นชม (shows appreciation) ( ) มี ( ) ไม่มี
3. การนัดหมายติดตาม (follow up plan) ( ) มี ( ) ไม่มี

F. ทักษะตลอดกระบวนการ (counseling techniques)

F1. การส่งเสริมการสื่อสาร (facilitation skills)

การสบตา (eye contact) ( ) มี ( ) ไม่มี ( ) เหมาะสม ( ) ไม่เหมาะสม

ท่าทาง (posture, facial expression) การสัมผัส (touch) ( ) มี ( ) ไม่มี

( ) เหมาะสม ( ) ไม่เหมาะสม

การใช้ภาษา (verbal communication) ( ) เหมาะสม ( ) ไม่เหมาะสม

การใช้ความเงียบ (uses silence) ( ) มี ( ) ไม่มี ( ) เหมาะสม ( ) ไม่เหมาะสม

การสื่อสารสองทาง (two way communication) ( ) มี ( ) ไม่มี

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (mutual participation) ( ) มี ( ) ไม่มี

F2. การสร้างความสัมพันธ์ (relationship skills)

มีส่วนร่วมในความรู้สึก (shares of feeling) ( ) มี ( ) ไม่มี

การสะท้อนความคิด/ความรู้สึก (reflects the feeling) ( ) มี ( ) ไม่มี

การให้กำลังใจ (supports) ( ) มี ( ) ไม่มี ( ) เหมาะสม ( ) ไม่เหมาะสม

ความเข้าใจความรู้สึก (empathy) ( ) มี ( ) ไม่มี

ยอมรับ (uncounditional positive regard, accepts the counselee) ( ) มี ( ) ไม่มี

ข้อเสนอแนะ...

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

Module 9.
Goal Setting and Advance Care Planning

บทบาทสมมุติ 1.

แพทย์

ท่านเป็นแพทย์ที่ให้การดูแลนส.หญิงอายุ 20 ปี ซึ่งกำลังกลับมารับการติดตามที่คลินิกประคับประคอง วันนี้ ผู้ป่วยได้รับการส่งต่อมาให้ท่านดูแลเมื่อ 4 เดือนก่อน และ 2 เดือนก่อนแพทย์ดูแลโรคมะเร็งได้แจ้งให้ผู้ป่วยทราบว่าควรยุติการให้ยาเคมีบำบัด ผู้ป่วยมาติดตามที่คลีนิกประคับประคองกับมารดา ท่านรู้สึกกังวลที่เธอมีอาการแย่ลง ท่านไม่มั่นใจว่าผู้ป่วยและมารดาเข้าใจเกี่ยวกับภาวะการเจ็บป่วยอย่างไร

เป้าหมายของท่านคือ การทำให้พวกเขาเข้าใจว่าโรคมะเร็งปอดของเธอกำลังแย่ลงและจะทำให้เธอเสียชีวิต ท่านต้องการทราบว่าผู้ป่วยและครอบครัวมีความกังวลในเรื่องใด ท่านต้องการให้เธอและมารดาทราบว่า ไม่มีช่องทางในการรักษาโรคมะเร็งของเธออีกต่อไปและควรดูแลแบบประคับประคอง ท่านให้ความมั่นใจได้ว่า อาการไม่สุขสบายของเธอจะได้รับการจัดการ ท่านต้องการให้ข้อแนะนำว่าการดูแลควรมุ่งไปที่การดูแลให้สุขสบาย

ผู้ป่วย

ท่านชื่อหญิง อายุ 20 ปี ป่วยเป็นมะเร็งปอดมา 2 ปี ได้รับการรักษาด้วยยาเคมีบำบัดมาหลายขนานและยุติยาเคมีบำบัดมาแล้ว 2 เดือนเนื่องจากแพทย์บอกว่าไม่ตอบสนอง ท่านได้มารับการติดตามดูแลที่คลินิกประคับประคองมาแล้ว 4-5 เดือน วันนี้ท่านมาพบแพทย์ที่คลินิก ท่านบอกให้แพทย์ทราบว่าในสองสามสัปดาห์ที่ผ่านมา ท่านรู้สึกหายใจไม่อิ่มแม้ไม่ได้ทำกิจกรรมอะไร ท่านรู้สึกไม่มีเรี่ยวแรง อ่อนล้า และพบว่าท่านไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆที่ท่านเคยทำมาในอดีต ท่านรู้สึกกังวลว่ามันมีความหมายโดยรวมต่อโรคของท่านอย่างไร และท่านไม่มั่นใจว่าทำไมท่านถึงอาการแย่ลงเรื่อยๆ ท่านกังวลเกี่ยวกับมารดาและรู้สึกว่าตัวเองเป็นภาระ ท่านเบื่อหน่ายกับการรักษาต่างๆที่ได้รับและต้องการความสุขสบายและความสงบสุข มันทำให้ท่านรู้สึกเศร้าที่ต้องคิดถึงความตายของตนเอง

มารดาผู้ป่วย

ท่านติดตามบุตรสาวมาที่คลินิกวันนี้ ท่านรู้สึกกังวลว่าเธอดูแย่ลง ท่านพบว่าเธอมักจะตื่นขึ้นในช่วงกลางคืน 1-2 ครั้งต่อคืน ในสภาพตระหนกตกใจและบางครั้งใช้เวลาหลายชั่วโมงกว่าที่ความวิตกกังวลเธอจะหายไป ท่านไม่เข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น แต่สังเกตุว่าสภาพโดยรวมเธออ่อนแรงลง ความคิดเกี่ยวกับว่าเธอกำลังจะตายทำให้ท่านรู้สึกเศร้า ท่านต้องการให้หมอทดลองยาเคมีบำบัดอีกครั้ง ท่านพยายามให้กำลังใจให้บุตรสาวสู้ ท่านยังยอมรับการสูญเสียไม่ได้ อย่างไรก็แล้วแต่ท่านต้องการสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเธอ

Module 9
Goal setting and Advance Care Planning

บทบาทสมมุติ 2.

ผู้ป่วยหญิง ชื่อนางเกษร อายุ 76 ปี สิทธิ: เบิกได้ ที่อยู่ อ.เมือง จ.ขอนแก่น

Diagnosis: HT c DM c total blindness c ESRD

Underlying:

1. DM 20 ปี poor control
2. HT
3. Diabetic retinopathy: total blindness
5. Chronic CHF
6. Diabetic nephropathy c ESRD ติดตามที่คลีนิกโรคไตของโรงพยาบาลมาตลอด ต้นปีที่แล้วหมอแนะนำให้ล้างไต แต่ผู้ป่วยปฏิเสธขอ supportive care รับทราบข้อดี-ข้อเสียแล้ว

ประวัติการ admit: CHF c volume overload c HT emergency ต้องใส่เครื่องช่วยหายใจ

ติดตามที่ Palliative care clinic สมรรถนะนั่งรถเข็นเพราะตาบอดทั้ง 2 ข้าง เหนื่อยเพลีย อ่อนล้า ลุกเดินได้แต่ต้องมีคนพยุง ผู้ป่วยยังยืนยันปฏิเสธการล้างไต รับรู้พยากรณ์โรค ไม่อยากทุกข์ทรมาน ไม่อยากเป็นภาระกับลูกหลาน

ประวัติครอบครัว อาศัยอยู่กับบุตรสาวคนเล็กที่ไม่ได้แต่งงาน ทำขนมขายที่บ้าน และเป็นผู้ดูแลหลัก สามีเข่าเสื่อมเดินลำบาก ลูกสาวคนโตเป็นครูแต่งงานมีครอบครัว บ้านอยู่ต่างอำเภอ

คำสั่ง ให้แสดงบทบาทสมมุติ พูดคุยเรื่องการวางแผนดูแลล่วงหน้า

บทบุตรสาวตนโต เป็นครูแต่งงานมีครอบครัว บ้านอยู่ต่างอำเภอ มีสิทธิเบิกได้ อยากให้แม่มีโอกาสรักษาเต็มที่

บทบุตรสาวคนเล็ก ไม่ได้แต่งงาน ทำขนมขายที่บ้าน และเป็นผู้ดูแลหลัก เคยเห็นแม่ทรมานตอนถูกใส่ท่อและแม่เคยบอกตลอดเวลาว่าไม่อยากทรมาน คิดว่าแล้วแต่แม่จะเลือก

Module 9
Goal setting and Advance Care Planning

ข้อสอบ

จงเลือกข้อที่ถูกต้องที่สุด

1. การตั้งเป้าหมายการดูแล (goal setting)
   ก. เป้าหมายที่ผู้ป่วยต้องการแทบทั้งหมดต้องการการดูแลให้สุขสบาย
   ข. แพทย์ไม่สามารถทราบความต้องการของผู้ป่วยแต่ละคน จึงควรให้ผู้ป่วยทำเอง
   ค. เป้าหมายการดูแลของผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงตามสมรรถนะของผู้ป่วย
   ง. การสื่อสารเป้าหมายการดูแลควรเริ่มพูดคุยเรื่องการใช้เครื่องพยุงชีพเพราะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด

   เฉลย ค.

2. ข้อใด**<u>ถูกต้อง</u>**เกี่ยวกับการวางแผนการรักษาล่วงหน้า (advance care plannign) คือ
   ก. การที่แพทย์เป็นผู้กำหนดแผนการรักษาให้แก่ผู้ป่วยตามสภาวะของโรค
   ข. เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นเพราะผู้ป่วยกำลังจะเสียชีวิตในเวลาอีกไม่นาน
   ค. หลีกเลี่ยงการรักษาที่ไม่ก่อเกิดประโยชน์
   ง. ควรให้ญาติเป็นผู้กำหนดการรักษาให้ผู้ป่วย เพื่อหลีกเลี่ยงการบอกความจริงที่อาจทำให้ผู้ป่วยเสียกำลังใจ

   เฉลย ค.

3. ผู้ป่วยอายุ 89 ปี มีอาการตัวเหลืองตาเหลือง ได้รับการวินิจฉัยเป็น metastatic pancreatic adenocarcimoma ขณะประชุมครอบครัว บุตรชายของผู้ป่วยบอกทีมสุขภาพว่าต้องการให้หมอทำทุกอย่าง รวมถึงการพยุงชีพถ้าจำเป็น ท่านควรตอบสนองอย่างไร?
   ก. อธิบายว่าการรักษาแบบที่บุตรชายผู้ป่วยต้องการจะไม่ได้ผลดี ไม่ควรทำ
   ข. พยายามอธิบายความร้ายแรงของโรคและพยากรณ์โรคที่เลวของผู้ป่วยให้เข้าใจอีกครั้ง
   ค. พยายามอธิบายให้ทราบว่า ผู้สูงอายุจะไม่สามารถทนการรักษาแบบรุกรานได้
   ง. ค้นหาความเข้าใจของบุตรชายและครอบครัวเกี่ยวกับสภาวะโรคของผู้ป่วยและความต้องการของครอบครัว

   เฉลย ง.

4. เกี่ยวกับขั้นตอนการทำหนังสือแสดงเจตนาในการรักษาในวาระสุดท้ายของชีวิต
   ก. เป็นเรื่องของผู้ป่วยที่จะทำด้วยตนเอง
   ข. ผู้ป่วยควรทำภายใต้การพูดคุยกับครอบครัวและทีมสุขภาพ
   ค. ต้องมีแพทย์เซนต์เป็นพยาน
   ง. ต้องทำในโรงพยาบาล
   เฉลย ข.

5. นายก.ทำหนังสือแสดงเจตนาปฏิเสธการใช้เครื่องพยุงชีพในวาระสุดท้ายของชีวิต ต่อมานายก. ไม่รู้สึกตัวเนื่องจากมะเร็งลุกลาม ญาติได้มาแจ้งให้ใส่เครื่องพยุงชีพให้ผู้ป่วย ท่านควรทำอย่างไร
   ก. ปฏิเสธการใส่ตามเจตนาของนายก.
   ข. ใช้วิจารณาญาณของตนเองว่าควรทำอย่างไร
   ค. ทำตามความต้องการของญาติ เพื่อหลีกเลี่ยงการฟ้องร้อง
   ง. ให้ผู้บริหารโรงพยาบาลเป็นผู้ตัดสินว่าจะใส่หรือไม่
   เฉลย ค.

พิมพ์ที่ : หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา 232/199 ถ.ศรีจันทร์ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000
Tel. 0-4332-8589-91 Fax. 0-4332-8592 E-mail : klungpress@hotmail.com 2560 รหัส 02